

ANKARA
HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YEMEN İÇ SAVAŞINDA İRAN'IN ROLÜ

Mehmet Serdar İZMİRLİ

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Türel YILMAZ ŞAHİN**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ORTA DOĞU VE AFRİKA ÇALIŞMALARI BİLİM DALI**

KASIM - 2019

YEMEN İÇ SAVAŞINDA İRAN'IN ROLÜ

Mehmet Serdar İZMİRLİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ORTA DOĞU VE AFRİKA ÇALIŞMALARI BİLİM DALI**

**ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

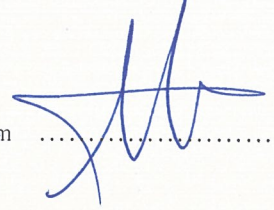
KASIM 2019

MEHMET SERDAR İZMİRLİ tarafından hazırlanan “YEMEN İÇ SAVAŞINDA İRAN’IN ROLÜ” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / ~~OY ÇOKLUĞU~~ ile Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi ULUSLARARASI İLİŞKİLER Anabilim Dalında ORTADOĞU VE AFRİKA ÇALIŞMALARI Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman (Başkan): Prof.Dr. Türel YILMAZ ŞAHİN

Uluslararası İlişkiler, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Üye : Prof.Dr.Mehmet ŞAHİN

Uluslararası Güvenlik , Polis Akademisi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Üye : Prof.Dr. Canan ATEŞ EKŞİ

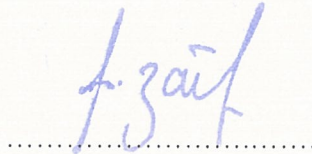
Uluslararası İlişkiler, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Tez Savunma Tarihi: 15./11/2019

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Figen ZAİF

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Mehmet Serdar İZMİRLİ

15/11/2019

YEMEN İÇ SAVAŞINDA İRAN'IN ROLÜ
(Yüksek Lisans Tezi)

Mehmet Serdar İZMİRLİ

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Kasım 2019

ÖZET

Geçmişte halkının refah ve huzur içinde yaşadığı, mutluluklar diyarı gibi anlamlara gelen isimlerle anılan Yemen, günümüzde bu sıfatlardan çok farklı olarak tam bir kaos ve kargaşa içinde varlığını sürdürmektedir. Aden Körfezi-Bab'ül Mendeb Boğazı-Kızıldeniz-Süveyş Kanalı suyolunun güneyini kontrol eden stratejik bir mevkiye bulunan Yemen'e farklı devletlerin kendi çıkarları için yapmış oldukları müdahaleler, ülkenin kırılğan bir yapıya sahip olmasına ve devlet yönetiminin zayıf kalmasına sebep oldu. Her ne kadar ülkenin kuzey ve güney bölgeleri birleşmiş olsa da otorite boşluğu ile gelen iç çatışmalar Husilerin bağımsızlık yönündeki isteklerini körüklemiştir. Tüm bu karışıklığın faturası klasik olduğu üzere ülkenin halkına yani Yemenlilere kesilmiştir. Bu çalışmada ilk altı bölümde Yemen ve iç dinamikleri esas alınırken, yedinci bölümden itibaren İran'ın Yemen'deki rolü ve bu ülkeye olan etkilerine odaklanılmıştır. İran'ın Yemen'deki rolü doğası, büyüklüğü ve hedefleri konusunda daima tartışmalı olmuştur. Bu rol ile bölgesel güvenlik arasında olumsuz bir ilişki olduğu söylenebilir. Her zamanki alışlagelmiş kurumsal kanalların ve İran ile Yemen arasındaki resmi ilişkilerin ötesine geçen bu müdahaleler zincirinde İran, siyasi düzenlemeleri ve dengeleri değiştirmek için bölünmeyi ve istikrarsızlığı teşvik etmek amacıyla aynı mezhep ve ideolojinin bazı gruplarını yanına çekerek süreç içerisinde Yemen hükümetine güvenmediğini göstermektedir. Yemen topraklarındaki İran'ın rolü, müdahaleleri ve etkileri mutlak değildir. Tüm hedeflerine ulaşma ve bunu başarma ihtimalini azaltan çeşitli engeller ve sınırlamalar ile karşılaşmaktadır. Bu sınırlamalardan bazıları Yemen'deki iç koşullarla, diğerleri ise İran'ın kendi yetenekleriyle ilgilidir.

Bilim Kodu : 10311199
Anahtar Kelimeler : Orta Doğu, Yemen, İran, İç Savaş
Sayfa Adedi : 65
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Türel YILMAZ ŞAHİN

IRANIAN ROLE IN THE YEMEN CIVIL WAR
(M.S. Thesis)

Mehmet Serdar İZMİRLİ

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY
GRADUATE EDUCATION INSTITUTE

November 2019

ABSTRACT

Yemen, whose people lived in prosperity and peace in the past, which is known as the land of happiness, continues to exist in chaos and turmoil very different from these adjectives today. Yemen stands at very strategic location where Aden Gulf, Bab'ül Mendeb Strait, Red Sea, Suez Canal are met. For this strategic location, the intervention of different states for their own interests made the country with fragile structure and the state administration has remained weak. Although the northern and southern regions of the country are united, internal conflicts with the authority gap have fueled the Houthis' desire for independence. The bill of all this confusion was cut to the people of the country, the Yemenis, as it is classic. This study focuses on Yemen and its internal dynamics in the first six chapters, from the seventh chapter it is focusing on the role of Iran in Yemen and its impact on this country. Iranian role in Yemen has always been controversial about its nature, size and goals. It can be said that there is a negative relationship between this role and regional security. In this chain of interventions that go beyond the usual institutional channels and official relations between Iran and Yemen, Iran shows that it does not trust the Yemeni government in the process by attracting certain groups of the same sect and ideology to encourage division and instability to change political arrangements and balances. The role, interventions and effects of Iran in Yemen's territory are not absolute. It faces various obstacles and limitations that reduce the likelihood of achieving all of its goals. Some of these restrictions are related to the internal conditions in Yemen, while others are related to Iran's own capabilities.

Science Code : 10311199
Key Words : Middle East, Yemen, Iran, Civil War
Page Number : 65
Supervisor : Prof. Dr. Türel YILMAZ ŞAHİN

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans çalışması dönemi boyunca değerli aileme, Gazi Üniversitesinin kıymetli öğretim görevlilerine, birlikte çalışma konusunda emeklerini esirgemeyen değerli okul ve iş arkadaşlarıma, Aybüke TÜRKER'e, Kırklareli Üniversitesinde görev yapan değerli kardeşim Öğr. Gör. S. Mehtap İZMİRLİ AYAN'a, tezimi hazırlama sürecinde sürekli yanımda olan Prof. Dr. Türel YILMAZ ŞAHİN hocama teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
HARİTALARIN LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR	x
1. GİRİŞ	1
2. YEMEN'İN KISA TARİHİ	5
3. OSMANLI SONRASI TARİHİ.....	9
3.1. İmamiyet Rejimi.....	9
3.2. Cumhuriyetçilerin Yönetime Gelmesi.....	10
3.3. İngiltere'nin Güney Yemen'den Çekilmesi	12
4. 1990 KUZEY – GÜNEY YEMEN'İN BİRLEŞMESİ.....	15
4.1. Körfez Savaşı ve Yemen	16
4.2. 1994 İç Savaşı	17
5. HUSİ İSYANLARI.....	21
6. ARAP BAHARI VE YEMEN	29
7. İRAN'IN YEMEN'DEKİ ROLÜ	33
8. İRAN'IN YEMEN'DEKİ ROLÜNDE KULLANDIĞI ARAÇLAR	39
8.1. Yumuşak Güç.....	39
8.2. Sert Güç.....	41
9. İRAN'IN YEMEN'DEKİ ROLÜNE İLİŞKİN BÖLGESEL VE ULUSLARARASI POZİSYONLAR	43
9.1. Amerika Birleşik Devletleri	43
9.2. Rusya Federasyonu	45
9.3. Suudi Arabistan Krallığı.....	46
9.4. Türkiye	47
10. YEMEN'DEKİ İRAN ROLÜNÜN KAPSAMI VE BÖLGESEL GÜVENLİK ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	49
10.1. İran'ın Yetenekleriyle ve Bölgesel ile Uluslararası Aktörlerin Rollerine İlgili Sınırlamalar	51

	Sayfa
10.2. İnan'ın Yetenekleriyle İlgili Sınırlamalar.....	51
10.3. İnan'ın Yemen'deki Rolünün Bölgesel Güvenlik Üzerindeki Etkileri	53
10.3.1. Bölgesel Güç Dengesi Üzerindeki Etkisi	53
10.3.2. Yemen'in Bölgedeki Komşularında Sosyal ve Siyasi Yapıların İstikrar Üzerindeki Etkisi.....	54
10.3.3. Uluslararası Deniz Yollarının Güvenliği Üzerindeki Etkisi.....	55
10.3.4. Aşırı Örgütlerin Büyüyen Tehdidinin Etkisi	55
11. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	59
KAYNAKLAR	61
ÖZGEÇMİŞ	65

HARİTALARIN LİSTESİ

Harita	Sayfa
Harita 2.1. Yemen Haritası	5
Harita 3.1. Güney Yemen ve Kuzey Yemen'in harita ve bayrakları	13
Harita 3.2. Yemen'de son durum haritası	14
Harita 5.1. Saada bölgesi	23
Harita 8.1. İran ve Yemen.....	39

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BM	Birleşmiş Milletler
GPC	Halk Genel Kongresi
YSP	Yemen Sosyalist Partisi

1. GİRİŞ

Yemen, bulunduğu coğrafi konum itibariyle son derece önemli bir stratejik yapıya sahiptir. Ortadoğu coğrafyasında Arap yarımadasında bulunan Yemen, Kızıldeniz'in Hint Okyanusu'na açıldığı yerde olmasının yanında, ticaret hacminin çok fazla olduğu ve Ortadoğu petrollerinin transferinin sağlandığı Afrika boynuzu ile birlikte Bab'ül Mendeb boğazının doğusunda yer almaktadır. Yemen'in çevresinde sağlanan deniz üstü ticaret ürünlerinin yaklaşık %70 gibi büyük bir payı Süveyş kanalı, Aden Körfezi ve Kızıl Deniz'den taşınması sebebiyle, bu bölgenin mevcut istikrarı oldukça önem arz etmektedir.¹

Geçmişten günümüze çeşitli etnik kökenleri bünyesinde barındıran Yemen, engebeli coğrafyası ve bulundurduğu toplumsal yapı itibariyle, siyasi ve sosyal bakımdan yönetilmesi en zor ülkeler arasında yerini almıştır. Nüfusun büyük bir çoğunluğu Müslüman olan Yemen'de iki önemli mezhep ülkenin geneline yayılmıştır. İran Şiiliğinden çoğu özellikleri farklı olan Zeydilik mezhebi Yemen'de doğup yaşayan bir mezheptir. Yemen'de Şiilik kadar yaygın olan diğer bir mezhep de Sünniliktir. Yemen'in sahip olduğu bu toplumsal yapısı, ülkenin yönetimini ve sosyal yaşantısını derinden etkilemektedir.²

İran devriminin gerçekleşmesinden sonra İslamiyet'te nüfusun yaklaşık olarak % 10'u kadar kalan Şiiler, İslam coğrafyasını etkiledikleri aşikârdır. Bugün mezhep geriliminden en çok nasibini alan Suriye, Irak ve Lübnan gibi ülkelerin yanında Yemen de bu gerilimden büyük oranda etkilenmiştir. Ortadoğu coğrafyasında yaşanan Şii-Sünni çatışması Yemen'de etkisini daha da çok göstermektedir. Ülkenin her alanında yaşanan bu gerilim artık devlet geleneği haline dönüşmüştür. Mezhep sorunlarının hat safhada olduğu Yemen, daha birçok soruna ev sahipliği yapmaktadır. Bu olumsuzlara göz atacak olursak;³

Ülkedeki önemli bir sorun nüfusun çok hızlı artmasıdır. Arap dünyasındaki en fakir ülke olan Yemen, yıllık yaklaşık %3,5'lik nüfus artış hızı ile dünyada nüfusu en hızlı artan ülkeler arasındadır. Hızlı nüfus artışı; eğitim, sağlık, iş olanaklarının sağlanmasını sekteye uğratmakta, kamu hizmetlerinin verilmesini de büyük ölçüde aksatmaktadır. Hızlı nüfus

1 Al-Qadhi Mohammad Hassan, *The Iranian Role in Yemen and Its Implications on the Regional Security – Arabian Gulf Centre for Iranian Studies*

2 Gökalp Yusuf, *Zeydilik ve Yemen 'de Yayılışı*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2015.

3 Haydari Hüseyin, *Shia-Sünni Conflict Over Saudi Arabia and Iran in Axis of Yemen Crisis*, Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, 2018.

artışının yanı sıra yolsuzluk, işsizlik, enflasyon gibi ekonomik sorunlar da ülke içinde çözülmesi gereken temel sorunlardır.⁴

Ülkenin işsizlik oranı ise % 35'tir. 28 milyonluk nüfusu olan Yemen'in % 42'si günlük 2 doların altında bir gelirle yaşamak zorundadır. Ekonominin zayıflığı Yemen'de her türlü radikalizmin gelişmesine uygun bir ortam yaratmaktadır. Ülke gelirlerinin % 75'inden fazlasını oluşturan petrol gelirleri devlet mekanizmasının zayıflığı nedeniyle belirli aşiretlere ve çıkar sahiplerine yarar sağlamaktadır. Mevcut rezervlerin ise kısa bir süre içerisinde tükenmesi beklenmektedir ve bunun dışında ülkenin başka doğal kaynağı da bulunmamaktadır. Mevcut kaynakların ise düzgün şekilde kullanılmasını sağlayamayan merkezi otoritenin bulunması ise ileriki günlerde Yemen'in istikrarsızlığını daha da artıracaktır.⁵

Ülkede yolsuzluk bariz bir şekilde hâkimdir. Hükümetteki zayıf kurumlar yolsuzluğun başlıca sebebi olarak görülmektedir. Buna ek olarak Yemen'e yapılan para yardımlarının Yemen hükümetince ülkenin kalkınması için değil hükümetin kendi siyasi amaçları için kullanıldığı iddiası hâkimdir.⁶

Devlet yönetiminin yetersizliği ve iradesinin zayıflığı diğer sorunlara nazaran en çok dikkat çeken ve de en mühim olan sorunlardandır. Ülkedeki bölünmüşlük ve geleneksel yerel yapıların gücünü modern zamanlarda dahi varlığını muhafaza ettirmesi, güçlü bir devlet inşa etmeyi zorlaştırmaktadır. Ülkede aşiretler nüfusun büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Yemen'in siyasi tarihine bakacak olursak, kabilelerin bölgede önemli bir yeri olduğunu görüyoruz. Cumhuriyet dönemine geçildiğinde bile kabile ve aşiret sistemleri üzerine gidilememiştir. Bu nedenle dini liderler ve geleneksel yapı çok kuvvetli olmakla beraber bu durum modern yaşama geçişte uyum sorununu ön plana çıkaran diğer bir sorun olarak karşımıza çıkar.⁷

Sorunların diğer boyutunu Yemen halkının milli duygularının gelişmemesi ve toplumsal bakımdan bölünmüşlük yaşanması oluşturmaktadır. Yemen pek çok açıdan bölünmüş bir ülkedir. Bölünme mezhepsel, dinsel, ideolojik ve tarihsel pek çok alanda gerçekleşmektedir. Ayrıca ülkede pek çok güçlü aşiretin olması, bölünmeyi farklı boyutta hem derinleştirmekte hem de geliştirmektedir. Çünkü yerel güç odakları modern yapıda

4 Kurt Veysel, *Devrimden Askeri Müdahaleye Yemen – Analiz*, Aralık 2015.

5 Selvik Kjetil, *War in Yemen: The View From Iran – Norwegian Peacebuilding Resource Centre*.

6 Hesham Ahmed Ali Al-Ziady, *The Role of International Organisations in the Educational Sector in Yemen During the War*, Bursa Uludağ Üniversitesi, İstanbul Aydın Üniversitesi, 2019.

7 Kurt Veysel, *Devrimden Askeri Müdahaleye Yemen – Analiz*, Aralık 2015.

kendilerine güçlü mevkiler beklemektedir. Bu mevkiler verilmeyince de kolaylıkla ayaklanma ve çatışmalar meydana gelebilmektedir.⁸

⁸ Musa Beşir, *Suudi Arabistan Siyasetinde İdeoloji ve Pragmatizm* – Kudüs'l Arabi.

2. YEMEN'İN KISA TARİHİ

İnsanlığın en eski medeniyetlerine ev sahibi olan Yemen, konum bakımından Arap Yarımadasının güney ucunda bulunup, Kızıldeniz'in Hint Okyanusu'na açılan kapısında konuşlanmaktadır. Yemen'in bu önemli ve özel stratejik konumu, tarih boyunca birçok devletin odak noktası olmuş olsa da, hiçbir ülke Yemen üzerinde etkili ve başarılı bir yönetim sağlayamamıştır.⁹

Harita 2.1. Yemen Haritası (Google Maps)

Geçmiş literatürlere bakıldığında El-Meymun, Arabiyetüs'saide, l'Arabie Heureuse, Arabia Felix gibi isimlerin Yemen için kullanıldığı bilinmekte olup, bu durum ülkenin belli bir refah düzeyine sahip olduğunu ve Yemen halkının mutlu olduğunu göstermektedir. Yemen'in bu şekilde anılmasının sebebi, bulunduğu konumunun vermiş olduğu bir avantaj ile önemli bir ticaret merkezi oluşundan kaynaklanmaktadır. Milattan önce Seba melikesi Belkis ile tanınan Yemen, uzun bir dönem Habeşistan krallığının egemenliğinde kalmış olup, sonraki süreçte Roma ve Perslerin istilasına uğramış ve Milattan sonra 632 yılında Hz. Ali tarafından İslamiyet ile tanıştırılmış ve İslam egemenliğine girmiştir. Arap Yarımadasına damgasını vuran ve bölgeyi etkisi altına alan Peygamber Hz. Muhammed'in vefat etmesinden sonra ülkenin kabileleri isyan ederek ülke bir kaosa sürüklenmiştir.

⁹ Al-Qadhi Mohammad Hassan, *The Iranian Role in Yemen and Its Implications on the Regional Security* – Arabian Gulf Centre for Iranian Studies

Nitekim ilk halife olan Hz. Ebubekir Yemen'deki bu karışıklığın önüne geçerek Arap yarımadasında kontrolü sağlayarak bütünlüğü yeniden sağlamıştır.¹⁰

Yemen halkının büyük bir çoğunluğunun Hz. Ali'ye olan saygı ve aşırı sevgisi Şiilik mezhebinin benimsenmesine neden olmuştur. Bu doğrultuda 9. yüzyılda Şiiliğin bir dalı olan Zeydilik Yemen'in yönetimini ele almıştır. Daha sonra 1173 yılında Eyyübilerin istilasına uğrayan Yemen, Selahaddin Eyyubî'nin kardeşi Turhan Şah tarafından ele geçirilmiştir. Eyyubî devletinin sona ermesinden sonra devletin devamı özelliğini taşıyan Memlûkler, Yemen yönetimine sahip olmuştur. Yemen'deki Memlûk hakimiyetinden sonra 1517 yılında Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferleri sırasında Yemen valisinin Yemen'i Osmanlılara vermesiyle birlikte bu bölgede Türk egemenliği başlamıştır. Osmanlı Devleti 1536 yılında Kasım öncülüğünde olan Zeydi Aşiretlerinin ayaklanmasını bastırmakla uğraşmış ve 1630'da Yemen'den kısmi olarak çekilmek zorunda kalmıştır. 1676'da İmam İsmail'in ölümüyle Yemen hakimiyeti yeniden Türk egemenliğine geçmiş olsa da tam anlamıyla Osmanlı devleti Yemen'de etkin bir hakimiyet kurduğu söylenemez. Öyle ki 18. Yüzyılın yarısına gelindiğinde Yemen'in özellikle kıyı bölgelerinde kabilelerin fiziki kontrol sağladığı ifade edilebilir.¹¹

1513- 1518, 1538-1547 yılları arasında Güney Yemen ile Aden ve çevresi bu dönemin en güçlü devleti haline gelen Portekiz'in yönetimine geçmiştir. Portekiz donanması gerçekleştirdiği planlı saldırıları ile ticaretin kalbi olan Yemen'in idaresini almış olsa da durum 1547 yılında yeniden eski haline dönmüştür.¹²

1837 yılında ise Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa Taiz bölgesini ele geçirmiş, bu bölgede Mısır'ın güçlenmesinden ve tehdit oluşturmasından endişe duyan İngiltere 1839'da Yemen'in Güneyini ele geçirmiştir. Bu tarihten tam bağımsızlık sürecine değin Güney Yemen, İngiliz işgali altında kalmıştır.¹³

Zeydilik mezhebinde, Zeydi İmamlığı mezhep tarafından belirlenen kurallar çerçevesinde bir seçimle belirlenirdi. 1891'de İmam Muhammed ibni Yahya Hamidüddin Yemen'de egemenliğini ilan ederek kendi hanedanlığını kurdu. Bununla birlikte İmam Yahya 1910'da Osmanlı devletine karşı cihad çağrısında bulundu. Osmanlı Devleti İmam Yahya hanedanlığına karşı bölgeye 31 tabur asker ve silahlar göndererek cihada karşılık verdi.

10 Selvik Kjetil, *War in Yemen: The View From Iran* – Norwegian Peacebuilding Resource Centre.

11 Gökâlç Yusuf, *Zeydilik ve Yemen'de Yayılışı*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2015.

12 Arslan, İbrahim *Yemen: İstikrarsızlaştırılan Bir Ülkede Bölgesel/Küresel Güç Mücadelesi* – Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Yıl:1 Sayı:1.

13 Carey Glen, Syeed Nafeesa, *Yemen, Suudi Arabistan ve İran'ın Son Savaş Alanı* – Bloomberg.

İtalya'nın Trablus'u işgal etmesi ve Balkan savaşları bağlaması sebebiyle yaşanan olumsuzluklar Osmanlı Devletini İmam Yahya ile Da'an Anlaşması imzalamak durumunda bıraktı. Nitekim imzalanan anlaşma sonucunda İmam Yahya Kuzey Yemen'in yöneticisi olarak kabul edilmişti. Bu doğrultuda uluslararası diplomatik ilişki kurmak haricinde tüm hâkimiyet İmam Yahya'ya verilmiş oldu.¹⁴

Osmanlı Devleti ile İmam Yahya arasında yapılan antlaşma ile birlikte İmam Yahya Osmanlı yönetimine vermiş olduğu sözü yerine getirmiş ve İngilizlerin bu bölgeye müdahale etmesine izin vermemiştir. İngiliz himayesinde olan Aden'i almak için başlatılan harekate İmam Yahya da destek vermiş ancak 1915'te gerçekleştirilen bu girişim ile olumlu sonuç alınamamıştır. 1917 yılında Osmanlı'nın Filistin Cephesinde geri çekilmesi ile İmam Yahya tam bağımsızlığını ilan ederek, Kuzey Yemen'de egemenliğinin 1962 yılına kadar hüküm sürmesine olanak sağlamıştır.¹⁵

14 Gökalp Yusuf, *Zeydilik ve Yemen'de Yayılışı*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2015.

15 Yeşilyurt Yahya, *Yemen'de Osmanlı-İngiliz Mücadelesi (1871-1914)*, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, 2011.

3. OSMANLI SONRASI TARİHİ

3.1. İmamiyet Rejimi

İmam Yahya'nın Kuzey Yemen'de bağımsızlığını ilan etmesiyle beraber bu bölge artık tamamen Osmanlı Devleti'nden kopmuştur. İmam Yahya 1925 yılında, Hudeyde limanını işgal eden Asir bölgesi aşiretlerinden bu limanı geri alınarak Aşirler ile sorun yaşamıştır. Yapılan bu hamle neticesinde bunun üzerine 1934 yılında Suudi Arabistan Kuzey Yemen'e büyük bir savaş açmıştır.¹⁶

Güney Yemen'deki duruma bakıldığında ise Aden bölgesinin 1937'ye kadar İngiltere himayesinde olduğu ve temsili olarak Hindistan yetkililerince yönetildiği görülmektedir. Daha sonra yine aynı yıl Aden'in idaresini kendi imtiyazları olan Aden Kolonisi adında bir kraliyet kolonisi ele almıştır. Güney Yemen'deki diğer bölgelerde İngiliz hakimiyeti devam ederek, bu topraklar artık İngiliz sömürgesi haline gelmiştir. 1930'un başlarında Güney Arabistan Yarımadasında ham petrolün bulunması sonucunda Aden kenti ve çevre bölgeler ticaret bakımından canlanmış ve Aden ekonomik yönden kalkınmaya başlamıştır. Nitekim Aden'in öneminin artması İngiltere açısından kaçırılmaz bir fırsata dönüşerek bölge İngiliz donanması için oldukça mühim bir lojistik merkezi haline gelmiştir.¹⁷

Yemen'in 1945-1947 yıllarında Arap Ligi üyeliği ile Birleşmiş Milletler üyeliği gerçekleşmiş bulunmaktadır. 1948'de İmam Yahya oğlu İmam Ahmed tarafından darbe ile yönetimden indirilip ülkenin başına geçmiştir. İmam Ahmed birçok iç karışıklık ile mücadele edip ülke içinde baskıyı arttırarak durumu kontrol altına almıştır. Bunun yanında İngilizlerden Aden bölgesini alarak, onu kendi topraklarına katmaya çalışmıştır. Despotik ve diktatörlük dolu bir yönetim anlayışını benimseyen İmam Ahmed, kendi döneminde ordunun güçlendirilmesi ve geliştirilmesi çalışmalarında bulunmuş ve ülkenin çıkarlarının gözetilmesine dikkat çekmiştir. Nitekim İmam Ahmed dönemi çekişmelerin hat safhada olduğu bir dönem olarak kaynaklarda yerini almıştır.¹⁸

İmam Ahmed, bölgede söz sahibi olan İngilizleri dengelemek adına uluslararası çapta adımlar atmış ve sonunda Sovyetler Birliği ve Çin gibi komünist ülkelerle ittifak kurup, bu

16 Barlak Yasemin, *Dini ve Siyasi Yönden Osmanlı Devleti İdaresinde Yemen (1872-1909)*, Doktora Tezi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi, 2013.

17 Yeşilyurt Yahya, *Yemen'de Osmanlı-İngiliz Mücadelesi (1871-1914)*, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, 2011.

18 Arslan İbrahim, *Yemen: İstikrarsızlaştırılan Bir Ülkede Bölgesel/Küresel Güç Mücadelesi* – Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Yıl:1 Sayı:1.

ülkeler ile özel ilişkiler kurmuştur. İmam Ahmed yaptığı bu stratejik hareketle, Aden bölgesini Kuzey Yemen topraklarına geçirmeyi amaçlamaktadır.¹⁹

1955 yılında bazı subaylar ülke yönetimine geçmek için bir darbe girişiminde bulunmuşlar fakat bu girişim başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bu darbe girişimini gerçekleştirmek isteyen zihniyetin arkasında Irak olduğu düşünülmektedir. Nitekim darbe teşebbüsünün başında İran'da eğitim almış olan Albay Ahmed Thalaya bulunmaktadır. Albay Ahmed Thalaya kendisine bağlı bir grup askerle birlikte El-Urdi sarayını kuşatma altına almıştır. İmam Ahmed albayla yaptığı pazarlıkla kendi yerine oğlu İmam El-Bedir'in geçmesi koşuluyla darbecilerin dayatmalarını kabul edeceğini belirtmiş fakat, darbeciler Ahmed'in yerine geçecek kişiyi kendi belirleyerek onun Emir Saif El-İslam Abdullah olmasını istemişlerdir. İmam Ahmed ilk başta bu talebi kabul etmiş olsa da, kendi serveti ile kuşatmaya katılan askerlerin büyük bir çoğunluğunu satın almış ve darbe girişiminde baş rol olan Albay Ahmed Thalaya'yı idama mahkum etmiştir.²⁰

Kral Ahmed 1961'in Haziran ayında Taiz'e taşınmıştır. Bunun sonucunda oğlu veliaht prens El-Bedir ülkenin Başbakanlık ve İçişleri Bakanlığı görevlerine sahip olmuştur. Öyle ki El-Bedir'in resmi olarak veliaht prens unvanını üstlenebilmesi Sana'daki ulemanın elindeydi ve aradaki ikili ilişkilerin, Nasırcı fikirlerin olumsuz olmasından dolayı El-Bedir bu unvanı elde edememiştir.²¹

1962 yılında İmam Ahmed'in ölümünden sonra başa gelen Muhammed El-Bedir'in ilk işi sosyalist görüşe sahip olduğu bilinen Albay Abdullah Sallal'ı saray muhafızlarının başına atamıştır. Kral Bedir'in verdiği bu kararın iç yüzü hiç bilinmemektedir ve şüphesiz ki kendisini darbe ile tahttan eden Albay Abdullah Salal krala çok pahalıya patlamıştır.²²

3.2. Cumhuriyetçilerin Yönetime Gelmesi

19 Eylül 1962 yılında Kuzey Yemen yönetimine İmam Ahmed'ten sonra İmam El-Bedir geçmiş fakat bu oldukça kısa sürmüştür. Nitekim Albay Abdullah El-Sallal 26 Eylülde ülke yönetimine geçmiştir. Bunun üzerine El-Sallal, Hamid El-Din hanedanlığının ve

19 Yeşilyurt Yahya, *Yemen'de Osmanlı-İngiliz Mücadelesi (1871-1914)*, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, 2011.

20 Kendall Elisabeth, *Iran's Fingerprints in Yemen* – Atlantic Council, October 2017.

21 Carey Glen, Syeed Nafeesa, *Yemen, Suudi Arabistan ve İran'ın Son Savaş Alanı* – Bloomberg.

22 Cingöz Murat, *Ortadoğu'da İran-Suudi Arabistan Mücadelesi ve Yemen Sorunu: Sosyal İnşacı bir Analiz*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2018.

imamlık mertebesinin artık son bulduğunu ve bu rejimin yerine Yemen Arap Cumhuriyeti'nin kurulduğunu ilan etmiştir.²³

Bu yeni süreç ile birlikte Kuzey Yemen'de kaos meydana gelmiştir. Ülkedeki kral yanlıları ile cumhuriyetçiler arasında ciddi bir kargaşa ve çatışma çıkarak, iç savaş patlak vermiştir.²⁴

Yemen'de 1962 yılında ortaya çıkan devrim sırasında, ülkenin iç işlerine Mısır ve Suudi Arabistan da girerek, süreç üzerinde etkili olmuşlardır. İmamlık yanlısı olan ve imamlık hanedanlığının devam etmesini destekleyen Suudi Arabistan ile cumhuriyetçileri savunan Mısır, Yemen'e doğrudan müdahil olarak ve olayı uluslararası arenaya götürmek için çaba sarf etmişlerdir. Bu ülkeler arasında Mısır'ın yanında olan ülke Sovyetler Birliği olmuş olup, Sallal'ın cumhuriyet sistemine onay veren ilk ülke olarak kaynaklarda yerini almıştır.²⁵

İki ayrı kutupta olan Suudi Arabistan ise, Mısır'ın Sovyetler Birliğinin desteğini almasına karşılık, benzer olarak kendisi de ABD ile böylesine bir yakınlık kurmak istemiş ancak başarılı olmamıştır. Öyle ki ABD'nin Yemen'de olan rejim kargaşasını komünizm etkisinden çok milliyetçilik olmasına bağlaması, Suudi Arabistan'ın isteğini boşa çıkarmıştır.²⁶

Yemen'de yaşanan olayları yakından takip eden Mısır Devlet Başkanı Cemal Abdül Nasır, Yemen üzerinde söz sahibi olarak Arap Yarımadasında lider olabilme yolunda önemli bir adım atacağını düşünmüştür. Bununla beraber Cezayir'den Irak'a uzanan Nasır milliyetçiliği, Süveyş Kanalına olan stratejik konumundan dolayı Yemen'i bir rant kaynağı ve önemli bir ticaret kapısı olarak görmekte ve bir an önce Yemen'i elde etmek istemektedir.²⁷

Mısır hükümetinin Yemen'e olan desteği yalnızca diplomatik düzeyde olmayıp aynı zamanda ekonomik, teknik ve askeri gibi birçok alanda oldukça güçlü destekler olmuştur. Hatta Mısır'dan Yemen'e savaşmak için 70.000 civarında asker desteği sağlanmıştır. Cemal Abdül Nasır her ne kadar Yemen'i almak için çok çaba verse de savaştan istediği

23 Carey Glen, Syeed Nafeesa, *Yemen, Suudi Arabistan ve İran'ın Son Savaş Alanı* – Bloomberg.

24 *Yemen İç Savaşı: Suudi Arabistan ve İran Mücadelesi* – TUIÇ Akademi.

25 Ali Qadri Fahem Mohammad, *Yemen'de Suudi Arabistan-İran Rekabeti (1990-2016)*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2016.

26 Ali Qadri Fahem Mohammad, *Yemen'de Suudi Arabistan-İran Rekabeti (1990-2016)*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2016.

27 Halid Eymen, *Yemen: Bir Başka Irak* – DÜBAM.

gibi bir sonuç alamamıştır. Bilhassa Yemen için İsrail ile karşı karşıya gelen Mısır, 6 Gün Savaşlarını kaybederek, Yemen'den çekilmek zorunda kalmıştır. Suudi Arabistan'ın Yemen cumhuriyet sistemini kabul etmesiyle ateşkes anlatması imzalanmış, fakat bu ateşkesten zarar gören taraf Mısır olmuştur. Mısır'ın Yemen'e yaptığı askeri sevkiyat sonucunda İsrail ile yaptığı savaştan mağlup düşmesi askeri alanda oldukça güç kaybetmesine neden olmuştur.

Suudi Arabistan, sınırda konuşlanan yerel ve Suudi aşiretleri Yemen'de yaşanan savaşa yönlendirerek kralcılara destek olmaya çalışmıştır. Suudi Arabistan'ın desteğinin yanı sıra, Pakistan ve İran da kraliyet yanlısı olarak sürece destek olmuşlardır. İngiltere de Sovyetler Birliğinin etkisi karşısında durarak, Kuzey Yemen'de kralcılar ile iş birliği yapmış fakat en çok da Aden tarafından korumaya alınan Beijan Şerifi'ne destek sağlamıştır.²⁸

İsrail'in Yemen'deki savaşa doğrudan değil de üstü kapalı bir şekilde destek verdiği bilinmektedir. Bununla birlikte İsrail kralcılara yardım sağlamak isteyen güçlere karşı, bazı hava sahalarında kendi uçaklarıyla lojistik destek verdiği, ortaya atılan iddialarda yer almaktadır. İsrail'in hava güçleri gerçekleştirdiği operasyonlarda Suudi kıyılarında uçmalarına karşın, Suudi Arabistan'ın radar sisteminin yeterli olmamasından kaynaklı fark edilememiştir. Bununla kalmayan İsrail savaş uçakları başkent Sana'yı dahi bombalayarak çeşitli operasyonlarda kendine yer bulmuştur.²⁹

Yemen'de gerçekleşen iç savaş tam anlamıyla bir mezhep ayrılığından kaynaklanmasa da ülkenin kuzeyinin dağlık bölgelerinde Şiiler, güney ve kıyı kesimlerindeyse Sünnilerin gruplaştıkları görülmektedir. Aynı zamanda darbenin lideri Albay Sallal da Şiilik mezhebine mensuptur. Kralcıların savaşa dahil olmaları, güçlü olarak bir ideolojiden daha çok, İmamiyet rejimini devam ettirmek ve İmamiyetin tehlikeli olduğunu savunan, bu konuda propaganda yapanları önlemektir.³⁰

3.3. İngiltere'nin Güney Yemen'den Çekilmesi

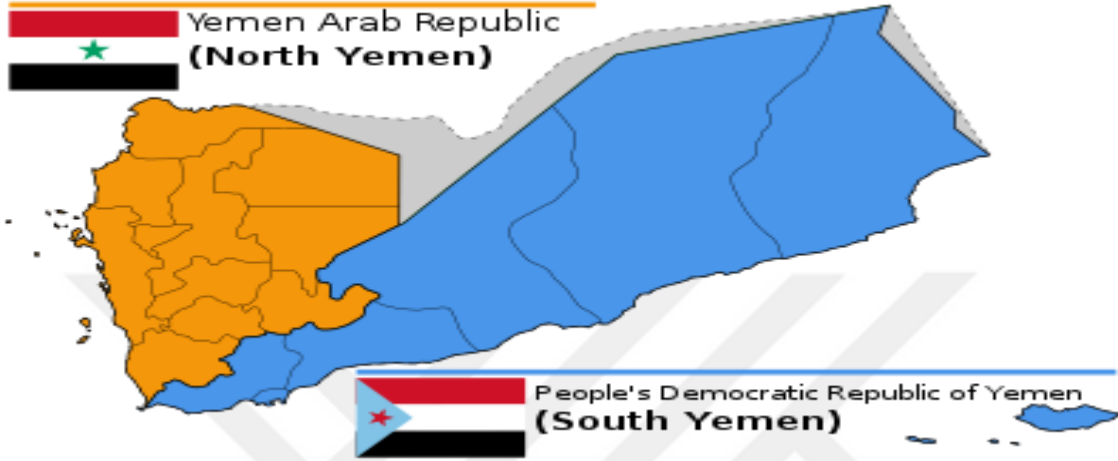
İngiltere, Yemen'i sömürge altına almasının ardından bu bölgede devamlılığını sağlamak için tüm çabasını ortaya koymuştur fakat zamanla Güney Yemen'de kalamayacağını da anlamıştır. 1963 yılı itibariyle İngilizlere bağlı olan toprakların adı Güney Arabistan Federasyonu olmasının ardından bu bölgede çatışmalar gün yüzüne çıkmıştır. Mısır'ın

28 Fahem Mohammad Ali Qadri, *Yemen'de Suudi Arabistan-İran Rekabeti (1990-2016)*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2016.

29 Wehrey Frederic, *Yemen'de Suudi Liderliğindeki Felaket* – Carnegie Endowment for International Peace.

30 Haydari Hüseyin, *Shia-Sünni Conflict Over Saudi Arabia and Iran in Axis of Yemen Crisis*, Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, 2018.

gücünün bulunduğu Ulusal Özgürlük Cephesinin İngilizlere düzenlediği yoğun saldırılar Güney bölgesinin İngilizlerden temizlenmesine yönelik olmuştur. Ulusal Özgürlük Cephesinin Aralık 1963'te İngiliz Yüksek Otoritesine (British High Commissioner) karşı yaptığı saldırılar, İngilizlerde olağanüstü hale sebep olurken Ocak 1964'te İngilizlerin Radfan tepelerine doğru geri adım attığı görülmüştür.

Harita 3.1. Güney Yemen ve Kuzey Yemen'in harita ve bayrakları

1964 yılında bir anlaşmaya varmak isteyen İngilizlerin yeni hükümeti, Güney Yemen'i diğer adıyla Güney Arabistan Federasyonunda kendi askeri konuşlanmasının devam etmesi durumunda artık yönetimi bırakacağını ifade etmiş olsa da saldırılar hız kesmeden devam etmiştir.

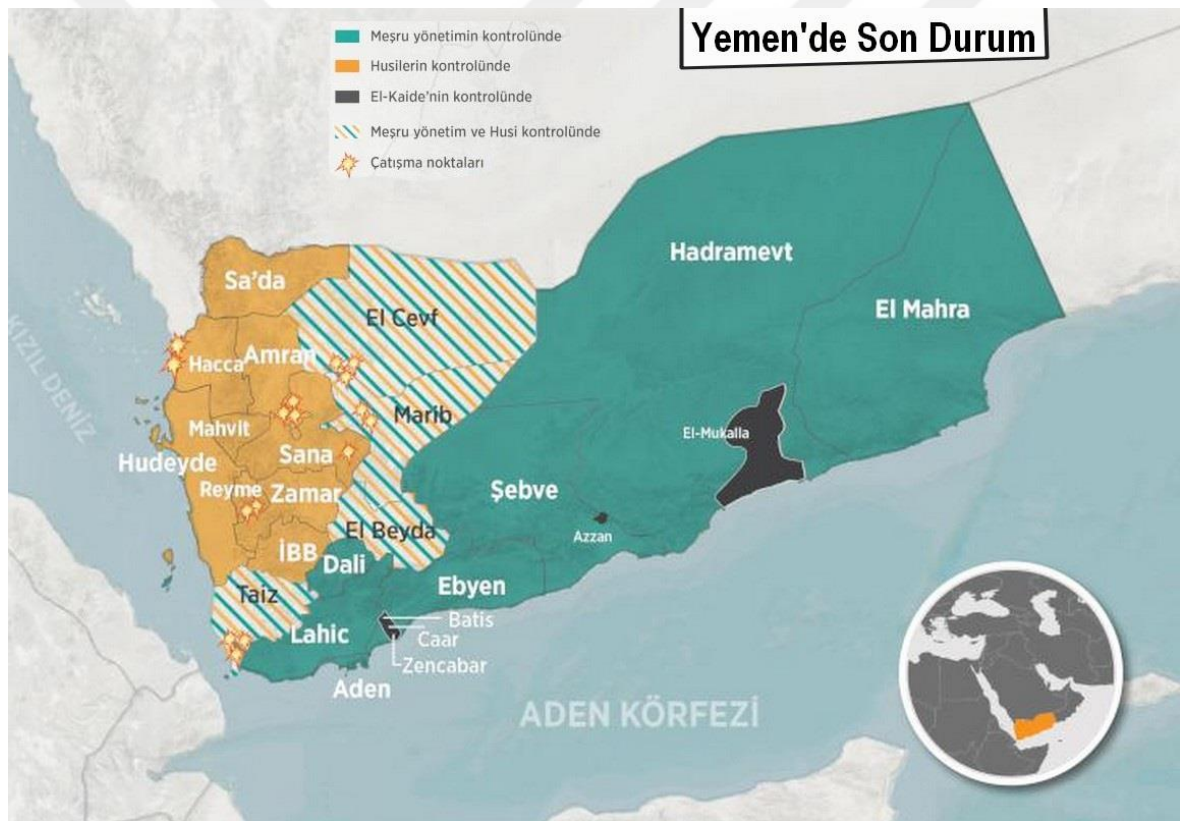
1967 yılında sosyalist bir görüşe sahip olan örgüt İşgal Altındaki Güney Yemen Kurtuluş Cephesi ile Mısır destekli Ulusal Kurtuluş Cephesi ülkenin güneyindeki İngiliz güçlerine karşı birçok gösteri ve operasyonlar düzenlemişlerdir. Yine 1967'de Süveyş Kanalı kapanmış olmasıyla İngilizlerin bu bölgedeki işleri iyice zora girmiştir.³¹

Güney Yemen'deki saldırılar sonucunda İngilizlerin adını verdiği Güney Arabistan Federasyonu artık son bulmuş ve İngilizlerin bu bölgede askeri gücü kalmamıştır. İngiliz işgalci güçleri 1967 Kasım'ında Güney Yemen'den çekilmek zorunda kalmıştır. Böylece yine aynı yıl kasımın sonunda ülkenin adı Güney Yemen Halk Cumhuriyeti olarak değişmiştir. Bu cumhuriyet karşısında Batı ülkelerinin ilgisizliği, fırsat kollayan Sovyetler Birliğini harekete geçirmiş ve durumu oldukça iyi değerlendiren Sovyetler bu bölgede önemli bir deniz üssü elde etmiştir. Çalışmalarını sürdüren Ulusal Kurtuluş Cephesinin adı

31 Cingöz Murat, *Ortadoğu'da İran-Suudi Arabistan Mücadelesi ve Yemen Sorunu: Sosyal İnşacı bir Analiz*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2018.

değişerek Yemen Sosyalist Partisi olmuştur. 1978 yılında diktatörlük yönetim şeklini benimseyen Abdülfettah İsmail ülke yönetimine geçmiş olsa da bu tutumundan dolayı 1980’de devrilmiştir. Aynı zamanda Sovyetler Birliği’ne sürgüne yollanmıştır. Nitekim daha uyumlu ve yumuşak bir yönetim anlayışı içinde olan Ali Nasır Muhammed yönetime gelerek batılı ülkelerle ilişkilerinde başarılı olmayı hedeflemiştir.³²

1985’de Sovyetler Birliğine sürgüne gönderilen Abdülfettah İsmail 1986 yılında Güney Yemen’e yeniden gelerek ülkede uzun sürmeyen bir iç savaşa sebep olmuş ve ülkede yıkıcı etkiler yaşanmıştır. Sonuç olarak Abdülfettah İsmail’in ölmesinin ardından ve bu süreçte Kuzey Yemen’e sığınan Ali Nasır Muhammed’in olmayışından, Güney Yemen’in yönetimine Haydar Ebubekir Attas geçmiştir.³³

Harita 3.2. Yemen’de son durum haritası

32 Cingöz Murat, *Ortadoğu’da İran-Suudi Arabistan Mücadelesi ve Yemen Sorunu: Sosyal İnşacı bir Analiz*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2018.

33 *Yemen İç Savaşı: Suudi Arabistan ve İran Mücadelesi* – TUIÇ Akademi.

4. 1990 KUZEY – GÜNEY YEMEN'İN BİRLEŞMESİ

Yemen'in iki ayrı bölgeye ayrılmasının tarihsel sebepleri mercek altına alındığında; ülkenin insanları arasında yaşanan mezhepsel, dinsel farklılıklar ve bunun sonucunda yaşanan iç çatışmalar, Kuzey Yemen'in Osmanlı Devleti tarafından idare edilmesi, Güney'in ise İngiliz idaresine geçmesi, bunun yanında 1. Dünya Savaşının başlaması sonucunda Yemen'de yaşanan iç çatışmalar gibi faktörlerin bölünmeyi derinleştirdiği görülmektedir.³⁴

İngiliz sömürsünde olan Güney Yemen 1967'de bağımsızlığını kazanarak Yemen Demokratik Halk Cumhuriyeti olarak varlığını sürdürürken, Kuzey bölgesi ile birleşme gerçekleşmeden önce ülke yönetimini ilk başta Marksist Ulusal Özgürlük Cephesi ele alırken, sonrasında Yemen Sosyalist Partisi devam ettirmiştir. Yemen Demokratik Halk Cumhuriyeti bu süreçte Arap devrimci rejimlerin yardımlarını görmüş olup, pasif bir yapı benimsemiştir.³⁵

Kuzey ve Güney Yemen'in birleşmek için ortaya koydukları gayret özellikle her iki bölgede yaşanan çatışmalardan kaynaklanmıştır. Bu sebepten dolayı 1970'lerdeki birleşme çabası başarısızlıkla sonuçlanmıştır. 1980'li yıllarda Irak ve Ürdün'ün birleşmeyi teşvik edici çabaları neticesinde her iki rejim tarafından birleşme isteği daha da ses getirmiştir. Aynı zamanda Sovyetler Birliği ile yakın temas halinde olan Yemen Demokratik Halk Cumhuriyetinin, kendi ülkelerinde yaşanan Soğuk Savaş nedeniyle Moskova'dan ihtiyaç duyulan yardım ve desteği görememiş olması ve 1989 yılında siyasi reform sempatanlarının ortaya çıkmasından dolayı Kuzey rejimiyle birleşme fikri daha da belirginleşmeye başlamıştır.³⁶

Ocak 1986'da Yemen Demokratik Halk Cumhuriyeti yönetimine gelen cumhurbaşkanı Ali Nasır Muhammed'in başlatmış olduğu ve Yemen Sosyalist Partisi içindeki rakiplerine güç gösterisinde bulunmak amacıyla çıkarılan çatışmalarda yaklaşık olarak 15.000 kişinin ölmesi durumun ne kadar vahim olduğunu gözler önüne sermektedir.

1980'li yıllarda petrol fiyatlarında meydana gelen ciddi düşüş trendi Körfez'de ve dolayısıyla da Güney Yemen'de ekonomik bunalımın yaşanmasına neden olurken, dış

34 Barlak Yasemin, *Dinî Ve Siyasî Yönden Osmanlı Devleti İdaresinde Yemen (1872-1909)*, Doktora Tezi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi, 2013.

35 Cingöz Murat, *Ortadoğu'da İran-Suudi Arabistan Mücadelesi Ve Yemen Sorunu: Sosyal İnşacı Bir Analiz*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2018.

36 Elayah Moosa Dr., Schulpen Lau Dr., Abu-osba Bilqis Dr., Al-zandani Bakeel Dr., *Yemen: A Forgotten War and an Unforgettable Country* – Radboud Universiteit Nijmegen, Qatar University.

ülkelerden beklenen yardımlardaki azalma da Güney Yemen'i başka çıkış yolları aramaya sürüklemiştir.³⁷

1980'li yılların sonunda her iki bölge arasında kalan yerde petrol bulunması ve petrol fiyatlarının sürekli artması Yemen Demokratik Halk Cumhuriyeti ile Kuzey Yemen'in birleşme noktasında önemli bir adım olmuştur. Diğer yandan Güney Yemen'in Suudi Arabistan başta olmak üzere Arap Yarımadasındaki diğer ülkelerden yardım alma isteği birleşme sürecini etkileyen başka bir faktör olmuş ve nihayetinde her iki rejimin birleşmesi 1990 yılında gerçekleşmiştir. Her iki Yemen imzaladığı bir antlaşma sonucunda 22 Mayıs 1990 tarihinde bir araya gelerek Birleşik Yemen Devleti'ni kurmuşlardır.³⁸

4.1. Körfez Savaşı ve Yemen

Mayıs 1990'da Kuzey ve Güney Yemen'in birleşmesinin ardından Ağustos'ta patlak veren Körfez Savaşı, ekonomik bakımdan Irak ve Suudi Arabistan'a önemli ölçüde bağımlı olan Yemen'i oldukça derinden etkilemiştir. İlk zamanlarda Yemen, üyesi olduğu Geçici Güvenlik Konseyinden güç alarak barış girişiminde bulunmak istediye de Irak'ın yanında yer alarak savaş ortamına çekilmiştir.³⁹

Yemen'in savaşa katılması ve bir taraf seçmek zorunda kalmasının arkasında önemli bir sebep vardır. Yemen uzun zamandır Suudi Arabistan baskısında bulunmaktaydı ve Irak bir bakıma Yemen'i bu baskılardan koruyan ve Suudilere karşı dengeleyici bir güç konumunda olan bir ülke konumundaydı. Irak'ın Yemen üzerinden elde ettiği çıkarlar ve ilişkileri 1970'li yıllara dayanmaktadır. 1979'da meydana gelen sınır savaşlarında Suriye ve Ürdün ile Irak Yemen'e ciddi anlamda önemli yardımlar yapmıştır. Bu yönden Yemen Irak'ı kendine daha yakın görmektedir.⁴⁰

Birleşmiş Milletlerin kurmuş olduğu geçici Güvenlik Konseyi üyeliği olan Yemen, ülkesinde yaşanan olumsuzluklara bir Arap çözümü üretilmesini istemiş olsa da, Yemen'in yaşadığı sorunları tarafsızlıkla nitelendiren konsey, bu konuda Yemen'e aradığı desteği vermemiştir. Diğer ülkelerden destek göremeyen Yemen, bunu bir başarısızlık sebebi olarak düşünmesine rağmen, kendi tarihinde ilk kez uluslararası arenaya çıkmış ve

37 Al-Qadhi, Mohammad Hassan, *The Iranian Role in Yemen and Its Implications on the Regional Security – Arabian Gulf Centre for Iranian Studies*

38 Mithat Çelik, *19. Yüzyılın Sonu ve 20. Yüzyılın Başında Yemen*, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, 1999.

39 Al-Qadhi, Mohammad Hassan, *The Iranian Role in Yemen and Its Implications on the Regional Security – Arabian Gulf Centre for Iranian Studies*

40 Polat Furkan, *Arap Baharı Sonrası Ortadoğu'da Kurulan İttifaklar: Suriye, Yemen, Libya Örneği (2011-2015)*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2016.

Amerika Birleşik Devletleri gibi güçlü birçok ülkeye kafa tutarak, kendi dış politikasının rotasını oluşturmaya yönelik önemli bir adım atmıştır.⁴¹

Yemen'in Körfez Savaşı öncesinde Amerika Birleşik Devletleri ile olan stratejik ilişkileri oldukça iyi durumdaydı. Bunun yanında ABD Yemen'e yıllık ortalama 48 milyon dolar kalkınma yardımı yaparak ülkenin kalkınmasına destek olup Yemen ordusuna ve savunma sanayisine yardımlar ediyordu. Ayrıca ABD Yemen'in yeraltı kaynaklarını bulup değerlendirme noktasında etkili şirketlerini bölgeye konuşlandırmıştı. Bunlardan Hunt Petrol Şirketi 1984'de Yemen'in kuzeybatısında önemli petrol kaynağı bularak ülkeye ekonomik bakımdan bir rahatlama sağlamıştı. Bu doğrultuda Yemen, ABD ile olan yakınlığını daha da sağlama almak niyetine girmiş fakat bu dönemde ortaya çıkan Körfez Savaşı içine çekilerek trajik sonuçlar elde etmiştir.⁴²

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Birinci Körfez Savaşı olmadan önce Irak birliklerinin Yemen'den bertaraf edilmesini istemiş fakat bu kararın desteklenmemesi neticesinde ABD başta olmak üzere diğer bölge ülkeleri Yemen'i bir bakıma cezalandırmıştır. Bu ülkelerden özellikle Suudi Arabistan bir milyon kadar Yemenli işçiyi kendi ülkesinden sınır dışı edip Yemen'e yollamıştır. Bunun sonucunda ülke ekonomik bakımdan çok ciddi zararlara maruz kalmıştır. Tüm bu olumsuz olayların öncesinde döviz bakımından iyi durumda olan ülke bu avantajını kaybetmiş ve Arabistan'dan sınır dışı edilen vasıfsız işçiler ülkede had safhada işsizlik yaşanmasına neden olmuştur. Aynı zamanda ABD'nin Yemen'e yapmış olduğu 40 milyon dolarlık yardımın kesilerek 3 milyon dolara kadar düşürülmesi ve ayrıca Kuveyt ve Suudi Arabistan'ın sağladığı desteklerin de kesilmesi, neticede Yemen'i işin içinden çıkılması zor bir duruma sokmuştur.⁴³

Yemenli işçilerin sınır dışı edilerek ülkeye gönderilmesiyle başlayan ve maddi kaynakların önünün kesilmesiyle süregelen ekonomik problemler, buna ek olarak 1994 yılında güney bölgesinde patlak veren isyanlar ve 2000'li yıllarda devam etmekte olan El-Kaide sorunu, bu dönemde ülkenin yaşadığı en sancılı sorunları bir kez daha vurgulamaktadır.

4.2. 1994 İç Savaşı

1990 yılında Kuzey ve Güney Yemen birleşmiş ve sonrasında bir kabine oluşturulmuştur. 39 üyesi olan bu kabinenin Kuzey Yemen temsilcileri Genel Halk Kongresi, Güney Yemen

41 *Iranian Involvement in the Persecution of the Bahais in Yemen* – United Nations General Assembly Human Rights Council.

42 Al-Qadhi, Mohammad Hassan, *The Iranian Role in Yemen and Its Implications on the Regional Security* – Arabian Gulf Centre for Iranian Studies

43 Wehrey Frederic, *Yemen'de Suudi Liderliğindeki Felaket* – Carnegie Endowment for International Peace.

temsilcileri ise Yemen Sosyalist Partisini kurarak kabineyi paylaşmışlardır. Yeni Yemen'in cumhurbaşkanı Salih olarak belirlenip, başkan vekili El-Bedi, ülkenin başbakanı da Ebubekir El-Attas olarak belirlenmiştir. Geçiş dönemini Nisan 1993 tarihine kadar devam ettiren hükümet bu sürecin ardından yeni meclis oluşturabilmiştir.⁴⁴

Yapılan seçim sonucunda 301 vekilden meydana gelen mecliste; Genel Halk Kongresi 143, Yemen Sosyalist Partisi 67, Islah Partisi 6 sandalye kazanırken, bağımsızlar 14, diğer 5 parti de 12 tane sandalye elde etmişlerdir. Seçim sonrasında Islah Partisi ile Genel Halk Kongresi bir işbirliğine giderek koalisyon kurmuşlardır. Koalisyon kurulmasının ardından alınan kararlar neticesinde yasalar düzenlemiş olup verilecek olan cezaların şeriata göre yapılmasını ve şeriat anayasasının getirilerek anayasanın İslam'a uygun olması kabul edilmiştir. Yeni meclis birçok alanda düzenleme yapmış olmasına karşın aşiret yapılarını istenilen ölçüde temsil eden bir yönünün olmamasından dolayı algılarda zayıf bir yapı olarak kalmıştır.⁴⁵

Birleşmeden sonra ilk kez 1994 yılında Güney Yemen'in bağımsızlığını talep etmesi fitili ateşlemiş ve yaşanan iç çatışmalar hükümeti ciddi boyutta etkilemiş ve neticede bu sorun meclisin en önemli sorunu haline gelmiştir. Yemen Sosyalist Partisi bağımsızlık talebi sonucunda hızla güç kaybına uğramış ve bir bakıma muhalefet partisi olmaya mahkum edilmiştir. Yasama, yürütme ve yargı kavramlarının birbirinden ayrılığı anayasada ifade edilmiş olsa da uygulamada böylesi bir ayrılıktan söz etmek mümkün değildir.⁴⁶

1994 iç savaşı sonrasında Salih'in yönetimde üstünlüğü elinde tutması Yemen'de başlayan demokratik, çok partili siyasi hayat ve liberal ekonomiye geçme çabalarına ve özgürlüklerin hayata geçirilmesi yönündeki adımlara set olmuştur.⁴⁷

Yemen tarihi boyunca komşu ülkeler başta olmak üzere güçlü devletlerle ilişkilerini istenen düzeye getirememiş, dış politikada istikrar sağlayamamıştır. Suudi Arabistan örneğine bakarsak, 1992 yılında başlayan resmi ilişkiler 1994 iç savaşı nedeniyle sekteye uğramış, 1998 yılında Suudi Arabistan'ın yumuşayan tutumu ve sonrasında 2000 yılında imzalanan Cidde Anlaşması ile geçici de olsa normalleşme yoluna girmiştir. Yine de Yemen genelinde hâkim olan düşünce, ülkedeki karışıklıklarda Suudi Arabistan'ın bir şekilde parmağı olduğu yönündedir. Yakın tarihe de bakıldığında Yemen'deki

44 Çelik Mithat, *19. Yüzyılın Sonu ve 20. Yüzyılın Başında Yemen*, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, 1999.

45 Veysel Ayhan, *Yemen Seçimleri ve İktidar Değişikliği*; - ORSAM.

46 Baloğlu Berat, *Yemen Sorunu* – ORSAM.

47 Çelik Mithat, *19. Yüzyılın Sonu ve 20. Yüzyılın Başında Yemen*, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, 1999.

karışıklıkların artması için Suudi yönetiminin önde gelen isimlere, aşiret reislerine ayaklanmaları yönünde destek verdiği ve ülkenin siyasi hayatına müdahil olduğu görülmektedir.⁴⁸

Yemen'in Amerika Birleşik Devletleri ile olan ilişkisi ise 1990 Körfez Savaşı sırasında harekâta kendi topraklarını kapatması nedeniyle o dönemde soğuk geçmiştir. Bu durum ülkedeki muhaliflerin ve ayrılıkçı grupların işine yaramış, sürecin yönetimini zor durumda bırakmak için koz olarak kullanmalarına fırsat vermiştir.⁴⁹

Diğer ülkeler ile yaşanan gergin süreç, Yemen'in sınır komşusu olan Umman ile ilişkilerinin normalleşmesine ve gelişmesine katkıda bulunmuştur. İki ülke sınırları için 1992 yılında başlayan görüşmeler 1995 yılında sonuçlanarak nihai sınırlar üzerinde mutabakata varılmış ve iki ülke arasındaki ilişkiler normalleşme sürecine girmiştir.

Eritre 1991 yılında bağımsızlığını kazandıktan sonra 1995 Aralık tarihinde Haniş Adalarını işgal ederek Kızıldeniz üzerinde önemli bir stratejik konuma sahip olmuş olsa da, 1999 yılındaki Lahey Sürekli Hakemlik Mahkemesi kararları yoluyla bu adalardan geri çekilerek adaları tekrar Yemen yönetimine devretmiştir.

Yemen'in 2002 yılında Eritre ile sorun yaşayan diğer iki ülke olan Sudan ve Etiyopya ile başta güvenlik ve ekonomik alanlarda olmak üzere ilişkileri güçlendirme stratejisi bölgedeki gerilimin artmasına neden olmuştur.

48 Çelik Mithat, *19. Yüzyılın Sonu ve 20. Yüzyılın Başında Yemen*, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, 1999.

49 *Iranian Involvement in the Persecution of the Bahais in Yemen* – United Nations General Assembly Human Rights Council.

5. HUSİ İSYANLARI

“Husi isyanları” olarak adlandırılan ayaklanmalar altı etaptan oluşmaktadır. Husi isyanları ekonomik anlamda izole edilmiş olan ve ayrıca İmamlık rejimi sonrası dönemde gerekli olan ilgiyi görememiş olan Saada halkıyla beraber gündem konusu olmuştur. Husiler ülke nüfusunun yaklaşık olarak % 30 - % 45’ini oluşturan Zeydi mezhebine mensup bir grup olarak bilinmektedir. Husilerin amaçlarının başında, 1962 darbesiyle son bulan İmamiyet rejiminin yeniden getirilmesi gelmektedir. Bu grup ABD, İsrail ve Batı ülkelerine karşı karşıt bir görüşe sahiptir. Husi isyanlarını teşvik eden ülkenin İran olduğu düşünülmektedir. Husiler de Salih’i kendi halkını öldüren bir tiran olduğu gerekçesiyle suçlamışlardır.⁵⁰

Zeydilik inancı gereği İmam’ın Hz. Peygamber soyundan gelme şartı vardır. Ali Abdullah Salih de Haşimi soyundan gelmediği düşüncesinden yola çıkarak, peygamber soyuna sahip olmadığından imamlığının reddedilmesi isyanların ana sebebi sayılmaktadır. Buna ek olarak ekonomi ve yargı alanlarında yaşanan ciddi sıkıntılar da isyan sebeplerindedir.⁵¹

2003 yılının Ocak ayında Cumhurbaşkanı Abdullah Salih Hac görevini gerçekleştirmek üzere Suudi Arabistan’a giderken Saada’ya geçmiştir. Burada bulunan ünlü İmam Hadi Camisi’nde Cuma namazını kılmayı planlayıp ardından da Hac öncesi halka bir konuşma yapmak istemiştir. Ancak, Cuma namazını kılip konuşmaya hazırlanan Abdullah Salih, cami içinde bir grup tarafından protestoya uğramış, bu grubun Amerika, İsrail ve Yahudi karşıtı sloganlar atması üzerine Salih hedefine ulaşmadan camiden uzaklaşmak durumunda kalmıştır.⁵²

İmam Hadi camisinde gerçekleşen bu gösteriler Yemen’de başlayacak olan çatışmaların bir habercisi olmakla birlikte bu bakımdan bu tarih oldukça önemlidir. Kısa zaman sonra gösterilerin ülke çapına yayılması kaçınılmaz olmuş ve Yemen hükümeti eylemlerin kaynağını doğrudan Genç İnananlar Hareketi lideri Hüseyin Husi olarak göstermiştir. 2003 yılında Yemen hükümeti ile Şiiiler arasında gerçekleşen gerginlik kısa sürede tırmanarak başka bir boyut kazanmıştır. Şii gruplar hükümetin kendilerine ayrımcılık yaptığını ileri sürerek, ekonomik bakımdan bölgelerine destek ve yatırım yapılmadığını, Suudi Arabistan’ın mezhepsel ve politik faaliyetlerine destek sağlandığını, hükümetin ABD ve

50 Baytar Fatıma Hilal, *Osmanlı İmparatorluğunda Yemen’de Zeydi İmam Yahya’nın İsyanı (1904-1914)*, Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, 2015.

51 Baytar Fatıma Hilal, *Osmanlı İmparatorluğunda Yemen’de Zeydi İmam Yahya’nın İsyanı (1904-1914)*, Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, 2015.

52 *Iranian Involvement in the Persecution of the Bahais in Yemen* – United Nations General Assembly Human Rights Council.

İsrail'le iş birliği içinde olduğunu ifade ederek bu gerilimin patlamasına neden olmuşlardır.⁵³

Salih hükümeti de gerek Şii göstericilerin lideri olduğunu ileri sürdüğü Husileri, gerekse bu isyancılara askeri ve ekonomik düzeyde destek sağlayan bazı bölge ülkelerini Yemen'i istikrarsızlaştırma faaliyetlerinde bulunmakla suçlamıştır. Ocak 2003'ten sonraki dönemde gerilimin daha da artması, isyanların çığırından çıkması üzerine Salih hükümeti, isyanları çıkaranların başı olan Seyit Hüseyin El Husi'yi isyanları sona erdirmesi konusunda uyarmıştır. Nitekim, Cumhurbaşkanı Abdullah Salih'in isyanları bastırma çalışmaları başarı sağlayamamış, bunun üzerine Yemen hükümeti 2004 yılının Haziran ayında Husiler ve bu eylemlere destek veren veya karışan grupların yakalanması için emir vermiştir.

Hüseyin Husi, Salih hükümetini Suudi Arabistan ve ABD ile birlik olup iş birliği kurduğu konusunda suçlamış ve bu durum karşısında bir karar alıp sürece askeri düzeyde müdahale edeceğini duyurmuştur. Ülkenin güvenlik güçleri ile Husileri destekleyen kuvvetler arasında başlayan çatışmalar son olarak 10 Eylül 2004 tarihinde Hüseyin Husi'nin infaz edilmesiyle birlikte oldukça kritik bir noktaya ulaşmıştır. Hüseyin'in öldürülmesinin akabinde Yemen Hükümeti çatışmaları tek taraflı bitirme kararı alarak iç savaşın son bulduğunu açıklamıştır.

2005 yılının Mart ve Mayıs aylarında çatışmaların ikinci dönemi meydana gelmiştir. Yemen hükümeti çatışmaların yeniden başladığını ve buna sebep olanların Hüseyin el-Husi'nin babası Bedir el- Din el Husi ve eski meclis üyesi Abdullah el Ruzami olduğunu ileri sürmüştür. Bununla birlikte Abdullah Salih, hükümete muhalefet olan Zeydi Partileri El-Hak ve Halkçı Kuvvetler Birliği'nin çatışmalara katıldığını ve desteklediğini iddia etmiştir. Salih Hükümeti Husilerin yetkililere saldırı düzenlediğini, bütünüyle terörist planlar içinde olduklarını ve Husilerin ülkenin büyükelçisini kaçırma faaliyetlerinin olduğunu ifade etmiştir. Hükümet bu çatışmaların önüne geçip zafer elde ettiğini düşünse de sonuçta düşük yoğunluklu çatışmaların sonlanmadığı görülmüştür.⁵⁴

Çatışma süreçlerinin üçüncü döneminde ise, tüm taraflar arasındaki gerginlik düzeyi sınırlı seviyeye çekilmiş olmasına rağmen çatışmaların son bulmadığı görülmüştür. 2005 yılının sonlarına doğru hükümet yanlısı kabileler ile Husileri savunan kabileler arasında yaşanan gerginlik kısa bir zamanda alevlenerek yayılmış ve bu olay güvenlik kuvvetleriyle Husi

53 Wehrey Frederic, *Yemen 'de Suudi Liderliğindeki Felaket* – Carnegie Endowment for International Peace.

54 El Taraboulsi-McCarthy Sherine, Cimatti Camilla *Counter-Terrorism, De-Risking and the Humanitarian Response in Yemen: A Call for Action* – Humanitarian Policy Group February 2018.

güçlerinin çatışmasına dönüşmüştür. İç Savaş'ın üçüncü raundu olarak ifade edilen bu çatışmalar 2005'in sonundan 2006'nın başlarına kadar devam etmiştir. Salih Hükümeti 2006 yılında yapılacak olan seçimleri kaybetmemek için, Hüseyin Husi'nin kardeşi dahil, çatışmaya karışan birçok isyancı grubu serbest bırakmasının yanında isyancı gruplarla iletişime geçmesi üzerine çatışmalar durmuştur. Bununla kalmayan Yemen hükümeti, Zeydilerin üzerinde ittifak yaptıkları Yahya el Şami'yi Saada bölgesinde valilik görevine getirmiştir. 2006 yılı seçimlerinin bitiminden sonra taraflar arasında yaşanan diyalog sürecinin başarılı olamaması ve Husi yanlılarının Yemen'de bulunan Yahudilere gözdağı vermeleri, Yemen İç Savaşı'nın yeniden başlayarak çatışmalarda dördüncü döneme girilmesine neden olmuştur. Bu çatışmalar 2007'nin Mayıs ayına değin devam etmiştir. Yine aynı dönemde Yemen'de devam eden istikrarsızlığı ortadan kaldırmak için Katar Emiri Şeyh Hamad Bin Khalifa Al Thani Yemen'e gelmiştir.⁵⁵

Harita 5.1. Saada bölgesi

Katar hükümetinin Yemen'e destek vermesi, hükümet ile isyan eden gruplar arasında arabuluculuk yapması ve Şiilere ekonomik bakımdan yardım etme sözlerini vermesi çatışmaları bitirmiştir. Bunun üzerine 16 Haziran 2007 tarihinde ateşkes ilan edilmiştir. Katar Emiri Şeyh Hamad Bin Khalifa Al Thani 2 Şubat 2008'de Doha bölgesinde çatışan tarafları buluşturmayı başarmıştır. Savaştan olumsuz etkilenen Saada bölgesine ve isyancı gruplara yaklaşık olarak 300 ila 500 milyon dolarlık maddi destek verip, Husilerden

⁵⁵ Ayhan Veysel, *Yemen Seçimleri ve İktidar Değişikliği*; - ORSAM.

silahlarını bırakmasını isteyerek güvenliği sağlamayı hedeflemiş ve Yemen hükümetine destek vermeye çalışmıştır. Katar Emirinin olumlu faaliyetleri netice vermiş ve ülkedeki çatışmalar ve askeri operasyonlar durma noktasına gelmiş fakat gerginlik bitmemiştir. Sonuç olarak Katar'ın arabuluculuğu Yemen Hükümeti ile Husilerle yaşanan asıl sorunları çözüme kavuşturamamış ve 2008'in Mart ayında her iki taraf arasındaki gerginlik bir kez daha yerini çatışmaya bırakmıştır. Hükümet birlikleri ve Husiler çatışmaların yeniden başlamasına sebep olarak birbirlerini suçlamışlardır. Aslında çatışmaların başlamasında rol alan önemli sebeplerin, Katar'ın sağladığı maddi yardımın hangi yollardan paylaşılacağı, Husilerin askeri konuşlanmasını devam ettirmesi ve bölgede yaşanan Suudi-Katar anlaşmazlığının iç savaş sürecinin yeniden başlamasına neden olduğu düşünülmektedir. Yeniden alevlenen çatışmaların daha öncekilerden şiddetli olmasında Cumhurbaşkanı Salih'in Haşhid Konfederasyonuna bağlı bazı kabileleri kullanma girişimi oldukça etkili olmuştur.⁵⁶

Yemen'in kabileleri arasında en etkili ve en büyük iki kabilesinden birincisi Bakil aşiretler konfederasyonu Husi yanlısı iken, Haşhid konfederasyonuna bağlı aşiretler ise Yemen hükümetiyle birlikte hareket etmiştir. Uzun zamandır bu kabileler arasında kan davaları ve düşmanlık bulunmaktadır. Haşhid konfederasyonunun üyesi olan kabileler cepheye gönderilince Şii mezhebine bağlı kabileler arasında yaşanan kan davaları yeniden su yüzüne çıkmıştır. Yemen'de başlayan iç savaşların beşinci kez yaşanmasında Haşhid ve Bakil Konfederasyonlarının aşiretlerinin birbirleriyle olan yerel çaplı çatışmaları rol oynamıştır. Çatışmaların son bulmasında Cumhurbaşkanı Salih'in 17 Temmuz'da barışçıl söylemleri ve barış faaliyetlerini önemseydiğini açıklaması başarılı olmuştur. Silahlı operasyonların sona erdiği süreç çok sürmemiş ve Ağustosun ilk haftalarından sonra çözümüne yönelik beklentilerin yerini güvensizlik ve şüphe almıştır.

Bilhassa iç savaşın dördüncü ve beşinci dönemlerine destek verenler İslamcı ülkeler, aşiretler ile ordu olmuş ve çatışma 1978'den beri ülkenin başında bulunan Salih ve karşıtları arasında gerçekleşmiştir.

Yemen'de gerçekleşen iç savaşların altıncı aşamasında yaşanan çatışmalar 2009'un Ağustosunda başlayıp 2010 yılının Şubat ayına kadar sürmüştür. Husiler ile hükümet güçleri arasında yaşanan çatışmalarda Husiler Ocak 2010'da ateşkes istemişlerdir. Husi kuvvetlerinin Saada bölgesinin büyük bir kısmını elde etmiş olmalarına rağmen, hükümet

56 Al-Qadhi Mohammad Hassan, *The Iranian Role in Yemen and Its Implications on the Regional Security* – Arabian Gulf Centre for Iranian Studies

kuvvetleri sürdürdüğü hava ve kara saldırılarını durdurarak iç savaşın sona erdirilmesine yönelik bir adım atmış ve ateşkes görüşmelerine Temmuz ayında başlamışlardır. Nitekim, kısmi çözümlerin gündemde olmasına karşın güven ortamının olmaması ve kabileler arası huzursuzluğun devam etmesi, ateşkesin sona ermesine yol açmış ve hükümet güçleri ile onu savunan aşiretler ve Şii militanlar ile Selefi grupları arasında yaşanan güç mücadelesi yeniden silahlı çatışmalara dönüşmüştür.

Savaşın tekrar başlamasından sonra Yemen hükümeti 11 Ağustos 2009 tarihinde havadan ve karadan askeri operasyonları başlatmıştır. Ordunun düzenlediği hava ve kara operasyonları Saada bölgesinde yaşayan yüzlerce masum sivilin hayatını kaybetmesine neden olmuş ve burada yaşayan binlerce insanın da evlerini terk ederek çadırlarda yaşamasına ve kamplara yerleşmesine yol açmıştır. Abdullah Salih rejimi, “kanser” olarak ifade ettiği Husileri yok etmek pahasına tüm gücünü kullanmayı planlamıştır. Bu doğrultuda ülkenin Şii aşiretlerden sağladığı on binlerce militanı Husi kuvvetlerini ortadan kaldırmak için karşı cepheye konuşlandırmıştır. Bu operasyonların başlamasının ardından Yemen Hükümeti 22 Ağustos’ta tek taraflı ateşkes şartlarını bildirmiştir.

Yemen Hükümetinin Husi güçlerine karşı oluşturduğu antlaşma ateşkes koşullarından daha çok hükümetin isyancıların koşulsuz teslimini talep eden önerileri içermekte ve altı maddeden oluşmaktaydı. İçerik bakımından antlaşma; Husi kuvvetlerinin Saada ve sahip oldukları diğer kontrol bölgelerinden geri adım atmalarını, dağlarda direniş gösteren militanların direnmekten vazgeçmelerini, ellerinde bulunan silah ve mühimmatları orduya teslim etmeleri, kaçırılan yabancıların bulunması ve teslim edilmesi konusunda hükümetle birlikte hareket etmelerini, bununla birlikte hükümetin iç işlerine hiçbir şekilde karışmamaları gibi konuları kapsamaktaydı. Yemen hükümeti, isyanların sona ermesi ve Husi tarafının 6 maddelik antlaşma önerilerini kabul etmesi durumunda operasyonların bitirileceğini açıkladı.⁵⁷

Öte yandan Abdülmelik Husi hiçbir şart gözetmeden mühimmat ve silah bırakma isteğini tereddüt etmeden reddetmiştir. Abdülmelik Husi, Eylül başında yaptığı bir açıklamada Abdullah Salih’in belirttiği ateşkesin asıl amacının uluslararası arenada kendine destek almak olduğunu ve yanlıcı bir amaca hizmet ettiğini dolayısıyla da Salih Hükümetinin düşündüğünden daha güçlü, etkili ve uzun süreli bir çatışmaya hazırlıklı olduklarını

57 Kurt Veysel, *Devrimden Askeri Müdahaleye Yemen – Analiz*, Aralık 2015.

belirtmiştir. Açıklamada ateşkesin maddelerini tanımadığını ve Husi yanlılarının hükümet güçleriyle her cephede savaş alanı yaratacaklarını ifade etmiştir.⁵⁸

Yemen iç savaşlarının arka planında ülke içindeki mezhepsel çeşitlilik, ülkenin tarihsel yapısı ve politika olmasına karşın, 2004 yılında ortaya çıkan iç çatışmaların yeniden başlaması ve alevlenmesinde Arap Yarımadasında üstünlük kurmaya çalışan İran, Libya ve/veya Suudi Arabistan olduğunu savunan görüşler vardır. Son zamanlardaki çatışmalarda her iki tarafın da ağır mühimmat ile ağır silahlar kullanılması ve Şii taraftarlarının İsrail, Suudi Arabistan ve ABD karşıtı görüşler ve gösterilerde bulunması oldukça dikkat çekmektedir. 2009 Ağustosunda Yemen İç Savaşının yeniden başlamasının hemen ardından bir bildiri yayınlayan hükümet sözcüsü Hasan Ahmad al-Levzi herhangi bir ülke adı açıklamadan dış kuvvetlerin isyan eden gruplara maddi, politik ve askeri bakımdan destek sağladığını ifade ederek suçlamalarda bulunmuştur. Bu bildiriye ayrıca: “Bir takım dinsel otoriteler ülke yönetimine ve ülkenin iç işlerine karışma çabasında bulunmaktadır. Bu otoriteler terör suçunda bulunan isyancılara politik ve finansal yardımlarda bulunmakta ve ayrıca Yemen, bilhassa Saada'nın sürdürdüğü istikrar ve güvenliğini yerle bir etmeyi hedeflemektedir.” ifadeleri yer almaktadır.⁵⁹

Bildiride ek olarak Yemen'in iç işlerine müdahale eden bir ülke büyükelçisinin Dışişleri Bakanlığı tarafından ikaz edildiği açıklanmıştır. Ağustos ayı itibari ile ülkede yaşanan çatışmaların şiddetini artırması üzerine İran medyası çatışmalar ile ilgili yanlış haberler yayınlamış ve bundan dolayı da Yemen Hükümeti bu konuda İran Büyükelçiliğini uyarmıştır. Yemen Dışişleri Bakanı Ebubekir El-Kirbi, El Mithak gazetesine bir beyanda bulunmuş olup; İran Büyükelçisini kendi basınında yer verdiği isyanları teşvik eder tarzda yayınlardan dolayı ikaz ettiğini ve bu desteklerin devam etmesi durumunda İran ile ilişkilerinin zarar göreceğini basına açıklamıştır. Bakan aynı zamanda, İran hükümeti bu tutumları sürdürürse ikili ilişkilerde geri dönüşü olmayan zedelenmeler yaşanabileceğini de sözlerine eklemiştir.⁶⁰

İran'ın El-Alem gazetesinin Yemen'de yaşanan iç savaşla ilgili haberinde Yemen ile Suudi birliklerin beraber hareket ettiği ve Şii militanlara birlikte operasyon düzenlediği ifade edilmekteydi. Bu haberlerden sonra 21 Ağustos 2009'da Yemen Hükümeti askeri kuvvetleri Saada ve Amran bölgelerinde yaptıkları operasyonlarda İran hükümetine ait

58 Kurt Veysel, Devrimden Askeri Müdahaleye Yemen – Analiz, Aralık 2015.

59 Polat Furkan, *Arap Baharı Sonrası Ortadoğu'da Kurulan İttifaklar: Suriye, Yemen, Libya Örneği (2011-2015)*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2016.

60 Aharoni Ido, *Freeing Yemen's Port City from the Iranian-Backed Houthi Milita* – Newsmax June 2018.

olan bir takım İran yapımı askeri silah ve mühimmatlar tespit ettiğini açıklamıştır. Yemen-İran arasında tırmanan gerilim Cumhurbaşkanı Abdullah Salih'in Katar yanlısı olan El Cezire Kanalına yapmış olduğu açıklamada İran ve Irak'taki Sadr grubunun Şii isyancı gruplara yardımda bulunduğu suçlamasıyla artık patlak vermiştir. Nitekim Yemen hükümeti İran'ı ülkenin iç işlerine müdahil olmak ve Yemen'in "terörist" olarak belirttiği isyancılara yaptığı finansal ve askeri yardımlardan dolayı suçlu bulmaktaydı.⁶¹ Bunu kanıtlamak isteyen Abdullah Salih yargılama süreci devam eden iki teröristin İran'dan 100 bin dolar finansal destek aldığını açıklamıştır.⁶²

Yemen'in Arap Yarımadasındaki sınır komşusu olan Suudi Arabistan ile mücadelesi 1934'lere kadar dayanmaktadır. Yemen Hükümetinin 1962'de İmamîyet sistemi devrilmiş ve esasında Suudi Arabistan imamlık rejimine destek olmuştur. Suudi Hükümeti 1969 yılında Yemen'den toprak almış fakat geri vermeyi kabul etmemiş, bununla kalmayıp 1992'de Yemen'in petrol kaynaklarını arayan yabancı şirketlere, o bölgenin kendi sınırlarına ait olduğunu ileterek onlara cezai yaptırımlar uygulamakla ikazda bulunmuştur. Yemen ile Suudi Arabistan arasındaki sınır sorunu 2000 yılında imzalanan Cidde Antlaşmasıyla çözüme kavuşmuş ancak 2003 yılına gelindiğinde Suudi Arabistan sınır topraklarına duvar örmüş, bu durum Yemen'in ciddi tepkisine yol açarak gerilim yaşanmasına neden olmuş ve bu girişim başarılı olamamıştır.

2009'un Kasım ayında Suudi Arabistan sınırlarında bir köye saldırı düzenlenmiş ve iki kişinin ölümüyle sonuçlanan çatışmalarda hükümete destek vermiştir. Hükümetin 2010 yılının Şubat ayında yapılan ateşkes öncesindeki çatışmaların Necran bölgesinde bulunan El-Cuvf kentine çekmesi dikkat çeken bir durumdur. Suudi Arabistan topraklarına ait olan Necran şehri Şiiilerin yaşamlarını sürdürdüğü bir bölge olarak bilinmekte ve bu bölgede Şiiilerin desteğini almak Salih hükümetinin hedeflediği bir durum olarak açıklanmıştır.

61 Haydari Hüseyin, *Shia-Sunni Conflict Over Saudi Arabia And Iran In Axis Of Yemen Crisis*, Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, 2018.

62 Aharoni Ido, *Freeing Yemen's Port City from the Iranian-Backed Houthi Milita* – Newsmax June 2018.

6. ARAP BAHARI VE YEMEN

Arap Baharı; 10 Aralık 2010 tarihinde Tunus'ta zabıtalardan tarafından tezgâhına el konulan seyyar satıcının kendisini yakması sonucu başlayan ve Ortadoğu'nun geneline yayılan protestolardır. Yapılan protestolar birçok Arap ülkesinin Tunus'tan etkilenerek özgürlük için savaşmalarına yol açmıştır. Bu süreçte Tunus, Mısır, Libya, Ürdün ve Suriye ile birlikte Yemen gibi ülkeler Arap baharından etkilenmiştir.⁶³

2011 yılında Yemen'de; ülkedeki yolsuzluk, yoksulluk, işsizlik gibi sebeplerle başlayan protesto gösterileri başkent Sana'da halkın ayaklanması ile devam etmiştir. Yapılan protestolar 33 yıldır iktidarda olan Cumhurbaşkanı Ali Abdullah Salih'i koltuğundan indirmeye yönelik olmuştur. Protesto gösterilerinin şiddet hareketlerine dönüşmesi ve Cumhurbaşkanlığı Sarayına yapılan silahlı saldırılar sonucu katı bir rejimle yönetim sağlayan Devlet Başkanı Ali Abdullah Salih 2011 yılının Ekim ayında istifa edeceğini açıklamış, 23 Kasım 2011 tarihinde de resmen istifa ederek Suudi Arabistan'a gitmek zorunda kalmıştır. Yerine yardımcısı Abid Rabbu Mansur Hadi geçmiştir.⁶⁴

Abid Rabbu Mansur Hadi'nin başa geçmesi protestoları önleyememiş, aksine iç karışıklıkların çıkmasına neden olmuştur. Yemen Anayasasına göre; Devlet Başkanının istifa etmesi durumunda yardımcısı göreve getirilmiş olsa bile yeni devlet başkanı seçilinceye dek yetkileri devam etmektedir. Ayrıca devlet başkanı yardımcısı 90 gün içinde Meclisin belirlediği kişiler ile ülkede seçim yapmak zorundadır. Mecliste Salih'in ezici üstünlüğe sahip partisi tek aday göstererek Salih'in belirlediği kişi ile seçimlere girmiştir.⁶⁵

Abid Rabbu Mansur Hadi, 21 Şubat 2012 tarihinde Yemen'in yeni devlet başkanı olarak seçilmiştir. Hadi'nin seçilmesi tüm ülkede kabul görmedi. Çünkü eski bir komutan olan Hadi siyasi bir aktör olarak yeteri kadar güçlü değildi. Ülkedeki seçimde özellikle kuzeydeki Zeydi isyancılar ve güney bölgelerde özerk olmayı amaçlayan gruplar tarafından boykot edildi. Hatta bu tarz ayrılıkçı grupların silahlı eylemleri bile olmasına rağmen yine de seçime katılım yüksek olmuştu. Bazı bilgilerde bu ayrılıkçı gruplar seçim yapılmasını engellemeye yönelik girişimlerde bulduklarını açıklamışlardır.⁶⁶

63 Cerioli Luiza Gimenez, *Roles and International Behaviour: Saudi-Iranian Rivalry in Bahrain's and Yemen's Arab Spring* – Contexto International vol.40(2).

64 *Yemen'de İktidar Mücadelesi ve İç Savaş* – Stratejik Düşünce ve Analiz Merkezi, 2017.

65 Kholoud Mohammed, Al-Dhobaiby Mohammed Abdulbari, *Arap Baharından Sonra Yemen'de Gıda Güvencesi*, Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa Uludağ Üniversitesi, 2018.

66 Ayhan Veysel, *Yemen Seçimleri ve İktidar Değişikliği*, - ORSAM.

Sonuç olarak Yemen’de seçimler yapılarak Hadi devlet başkanı seçilmiştir. Ama Hadi’nin başkan seçilmesi ülkeye istikrarı getirmemiştir. Yemen uzun süredir gerek iç gerekse dış güçlerin çekişme alanı olmuştur. Dışarıdan İran, Suudi Arabistan ve ABD’nin ve bu devletlerle sürekli dış politikada çekişen Rusya ve Çin’in müdahale alanı olan bu bölge çatışma alanı haline gelmiştir. Bunların haricinde bir de işin içine El Kaide girince ABD’nin müdahaleleri kaçınılmaz vaziyette olmuştur. Bütün bunlar gerek içerden müdahale gerekse dışardan müdahale istikrarı olumsuz etkilemiştir. ABD ülkede istediği gibi söz sahibi olmuş ve istediği anda iç işlerine müdahaleden çekinmemiştir. Anayasa hazırlayan komisyon ve ülkeyi 2014 yılında seçime götürmek için çalışan Milli Diyalog Meclisinin iş ve işlemler yapmasını engellemiştir. Ülkenin bütünü temsil etmek üzere oluşturulan 500 kişilik Milli Diyalog Meclisine seçilerek gelen Müslüman Âlimler Birliği Başkanı Abdülmecid El-Zindani, birtakım terör unsurlarının özellikle El Kaide ile bağlantılı olduğu iddia edilerek meclisten uzaklaştırılmıştır. Diğer yandan ise İran kendi güç alanı içindeki Zeydî nüfusu kullanarak alanda etkin rol oynamak istemiştir.⁶⁷

Ülkeye dışarıdan bir müdahale de Suudi Arabistan’dan gelmiştir. Suudiler kuzey bölgelerde bulunan Husileri bahane edip bunları kendisine tehdit olarak gördüğü için zaman zaman bölgeye müdahale etmiştir. Suudilerin müdahale sebebinin temelinde Yemen’in genç ve dinamik bir nüfusa sahip olması gelmektedir. 28 milyonu geçen Yemen nüfusu kabilecilik sistemini kendi içerisinde barışık hale getirmiş ve güçlü bir bağ oluşturmuştur. İşte bunlar Suudi Arabistan’ın işine gelmemiş, Suudiler güçlü bir hükümetin olmasını ya da merkezi bir yönetimin olmasını hiçbir zaman istememişlerdir. Suudiler Yemen’deki kabile bağlarını zayıflatmak için kabile liderleri ile ilişki kurmaya çalışmıştır. Ayrıca bu kabilelerin içerisinde yer alan siyasi aktörleri de kendi yanına çekmek için politikalar üretmiş ve bu kişilerle irtibat kurma yoluna gitmiştir. Bütün bunlar içerisinde kabilelerin silahlı olması ve bazen birbirleri ile çatışmalar yaşamaları Yemen’de istikrarı olumsuz etkilemiş, özerk yapılanmalar ortaya çıkmıştır. Bu durum uygun şartlar içerisinde siyaset yapmayı zorlaştırmıştır.⁶⁸

Ülke; ekonomik, siyasi ve kültürel sıkıntıların yaşandığı bir ülkedir. Ülkede çok fazla intihar saldırısı olmakta, bu da halkı tedirgin etmektedir. Ülkede ekonomik sıkıntılar bir türlü aşılamamış 14 milyon insan açlıkla mücadele etmek zorunda kalmıştır. Yemen’de artan işsizlik oranları temel gıdaların karşılanamaması, su, elektrik kesintileri ülkede

67 Kendall Elisabeth, *Iran’s Fingerprints in Yemen* - Atlantic Council October 2017

68 Al-Owaa Abubakr Azız Ahmed Mohammed, *Siyasi Aktivizm Aracı Olarak Sosyal Medya: Yemen Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 1999.

yaşamı her geçen gün olumsuz etkilemektedir. Ayrıca dünya üzerinde en fazla çocuk ölümlerinin yaşandığı ülkelerden birisi olan Yemen sağlık koşulları açısından da sıkıntılar yaşamaktadır. Bu kadar olumsuzluk olduğu halde son dönemlerde ülkede bir rahatlama ve dayanışma havası hakim olmuştur. Bu dayanışmayı sağlayan Devlet Başkanı Hadi, ülkedeki kabile reisleri ile görüşmeler yapmış, kuzeyde ve güneyde ayrılıkçı harekette bulunan grupların liderleri ile görüşmeler yapmış, gençler ve kadın grupları ile politikalar üretmeye çalışmış, bu şekilde ülkeyi bir bütün halinde korumayı başarmıştır. Kısacası Hadi ülkede diyalog sürecini başlatmıştır. Bu diyalog olağanüstü hal kontrol noktalarını kaldırmış, kamu hizmetlerinin hızlı yapılmasını sağlamış, istihdam yaratılmaya başlanmış, kamu hizmetleri tekrar verilmeye başlanmıştır. ABD ise istikrarı bozmak için zaman zaman insansız hava araçları ile sivilleri bile vurmaktan çekinmemiştir. Ne enteresandır ki aynı ABD 2012 yılında 337 milyon dolar nakit yardım da yapmıştır. Bu yardımların bir kısmı siyasi geçiş için, bir kısmı da istihdam ve ekonomik kalkınma için yapılmıştır.⁶⁹

Hadi, Yemen'i istikrara kavuşturmaya çalışırken petrol sabotajları, özerk olmaya çalışan silahlı güçler, terör örgütleri, dış ülkelere destek alan kabileler ile de mücadele etmeye devam etmiştir. Ama ülkede halen yerel kuvvetler ile kolluk kuvvetleri arasında mücadeleler engellenememiştir. Hadi içerde de Salih'e yakın güçlerle içten içe mücadelesini sürdürmüştür. Bu durum Hadi'yi halkın gözünde devrimci lider olarak yüceltmıştır. Hadi'nin diyalog çağrısına uymayan bir diğer grup ise güneydeki ayrılıkçı kabilelerdir. Güneydeki grupların büyük bir kısmı birlik çağrısını reddetmiştir.⁷⁰

Husiler ise devlete başkaldırmış ve devlet içinde devlet olmak için varlıklarını kabul ettirmeye çalışmışlardır. Husilerin en büyük destekçisi İran olmuştur. Devlet içinde aktif bir konum almaya çalışan Husiler ne gariptir ki diyalog çağrısına olumlu yanıt vermişler ve masada yerlerini almışlardır. Diyalog sürecine destek olmakla Husiler bir takım planlar yapmışlardır. Bunlardan en önemlisi eski güçlü liderleri bertaraf etmektir.⁷¹

Yemen'i bekleyen sorunlardan bir tanesi de devletin hangi sistemle nasıl yönetileceği sorunu, yani rejim sorunudur. Ali Abdullah Salih geri planda dursa da Yemen'deki ayrılıkları körükleyen ve birlik beraberliğe olumsuz etki eden bir liderdir. Bu da yine Yemen'e gelecek olan istikrarı olumsuz etkilemektedir. Eski liderin gücünü korumaya çalışması, ordu içinde eski lidere bağlı subayların varlığı, seçimlerin yapılması, istikrarın

69 Aharoni Ido, *Freeing Yemen's Port City from the Iranian-Backed Houthi Milita* – Newsmax June 2018.

70 Kurt Veysel, *Devrimden Askeri Müdahaleye Yemen* – Analiz, Aralık 2015.

71 Aharoni Ido, *Freeing Yemen's Port City from the Iranian-Backed Houthi Milita* – Newsmax June 2018.

tesisi yeni yönetim tarzı açısından olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. BM'nin Yemen ile ilgili kararında kısaca göze çarpanlar ise şöyle olmuştur: Gerek 2014 seçimlerini gerekse ülkedeki istikrarı olumsuz etkileyecek tüm gruplar yaptırımlarla karşılaşacaklar ve BM üzerine düşeni yapacaktır. Bu uyarı tüm muhaliflere ve ülkede kaos yaratarak istikrarı olumsuz etkileyecek herkese yapılmış ve Ali Abdullah Salih de payına düşeni almıştır.⁷²

Ordu içinde eski lidere bağlı önemli pozisyonda bulunan subaylar orduda çözülmeyi beklemektedirler. Yani orduda halef selef farkı ya da yeni gelen ordu mensupları ile Salih'e bağlı subaylar büyük sorunlar yaratmaktadır. Bütün bunlara bölgesel çatışma riski de eklenince ülke güvensiz bir yer izlenimi vermektedir.⁷³

⁷² Kurt Veysel, *Devrimden Askeri Müdahaleye Yemen – Analiz*, Aralık 2015.

⁷³ Aharoni Ido, *Freeing Yemen's Port City from the Iranian-Backed Houthis Militia* – Newsmax June 2018.

7. İRAN'IN YEMEN'DEKİ ROLÜ

İran'ın Arap yarımadası politikalarını anlayabilmek için tarihsel köklerine bakmak gerekir. Çünkü özellikle Yemen'deki rolü ile tarihsel kökleri açısından bir bağ vardır. Daha önce bölgeyi elinde bulunduran Pers imparatorluğu İran için bir rol modelidir. İran'ın bugünkü misyonuna baktığımızda Arap dünyasına hakim olmak istemesinin Pers imparatorluğu ile aynı çizgide olduğu aşikardır. Zaten birçok İran yöneticisi bu düşünceyi içinde yaşatıp taşımaktadır. Pers İmparatorluğu sınırlarına sahip olabilmek için İran'ın yayılmacı bir politika takip etmesi gerekir. Yemen politikalarının temelinde bu durum net bir şekilde görülebilir. İran'ın Yüksek Liderinin danışmanı olan General Yahiya Raheem Safavi, Ali Khamenei, bir konuşmasında İran'ın Akdeniz kıyılarına kadar olan sınırı ifadesini kullanırken vurgulamak istediği şey tam olarak da Pers İmparatorluğu sınırları idi ve İran emperyalizminin net bir göstergesi idi. Ali Khamenei, İ.Ö.550'de Akhmani ve MS 226'da Sassanid İmparatorluklarını hatırlatarak tekrar o sınırların kendilerine ait olması gerektiğini vurguladı. Bu sınırlar Suriye'den Lübnan'a, oradan da Yemen'e kadar uzanan sınırlardı. İran etkisini Akdeniz'e kadar hissettirmek için politikalar üretmeye devam etmiştir.⁷⁴

İran ve Yemen arasındaki siyasi münasebetlerin ana belirleyicisi Yemen topraklarının idaresi olmuştur. Pers ve Roma İmparatorlukları açısından da Yemen siyasi çekişmelerin merkezinde yer almış bir bölge olmuştur. Yemen İslam ile tanışmadan önce Fars kontrolü altındaydı. Bu dönemlerde Yemen Kralı Seif Bin Zi Yazan'ın Persleri Habeşlileri Yemen'den çıkarmaya çağırmasıyla Perslerin etkinliği Yemen'de arttı. 1962 yılından sonra İran yine Yemen ile ilgili politikalar üretmeye başladı. İran Yemen devrimi başlayıncaya kadar cumhuriyetçi güçlere destek verdi.⁷⁵

Cumhuriyetçiler galip gelince Yemen Arap Cumhuriyeti ile İran arasındaki ilişkiler ciddi manada zayıfladı. Bunun sebeplerinden bir tanesi İran'ın monarşist yapısı ve Yemenin demokratik yapısıydı. Yine bunun önemli bir sebebi de Yemen'in ABD güdümüne doğru gitmesi idi. İran Şahlık döneminde Yemen ile özellikle de Güney Yemen ile iyi ilişkiler kuramadı. İran ABD öncülüğünde oluşturulan Batı Blokundan uzaklaşıp SSCB öncülüğünde oluşturulan Doğu Blokuna yakın siyaset takip etti. Yani kapitalizmin etkisinden uzaklaşıp Komünizmin etkisinde hareket etmiştir.⁷⁶

74 Aharoni Ido, *Freeing Yemen's Port City form the Iranian-Backed Houthi Milita* – Newsmax June 2018.

75 Aharoni Ido, *Freeing Yemen's Port City form the Iranian-Backed Houthi Milita* – Newsmax June 2018.

76 Aydıntepe Mustafa, Artokça İzzettin, *Yemen Raporu* – Stratejik Rapor no:55.

İran'ın Yemen'deki "buradayım" faaliyetleri 1980'li yıllarda yumuşak güç şeklinde gerçekleşirken, 2004 yılında Husilerin Yemen hükümetine karşı savaşa girmesi ile askeri ve operasyonel destek şekline dönüşmüştür. Özellikle 2004 yılından itibaren Husilere açık ve örtülü destek ile Yemen üzerinde hâkimiyet kurmaya çalışan İran günümüzde ülkedeki nüfuzunu kaybetmeye başlamıştır. Güney Yemen'de ayrılıkçı grupların bağımsızlık talebinde bulunmaları, devletin bunları şiddet ve baskı yoluyla tutmak istemesi protestoların büyümesine ve üniversitelerde gösteriler yapılmasına ve hatta büyük şehirlerdeki üniversitelere sığmasına neden olmuştur. Güney sorunu Yemen için bölünme noktasına varacak nitelikte olmuştur.⁷⁷

Yemen stratejik bir konumda bulunması sebebiyle tarih boyunca bölgesel güçlerin hâkimiyet kurmaya çalıştığı bir bölge olmuştur. Bir rekabet alanı haline gelmesi toplumsal yapıdaki etnik ve mezhep temelli bölünmelere yol açmıştır. Büyük güçler Yemen'de kendisine yakın etnik ve mezhepsel gruplar üzerinde ilişki kurmaya çalışarak bölgedeki bu gruplar arasındaki bölünmüşlükten faydalanmaya çalışmışlardır. Bu durum Yemen'in toplumsal bölünmüşlüğü arttırmış ve bölgede iç savaşın şiddetlenmesine yol açmıştır. Yemen'deki bu istikrarsız ortam sonraki yıllarda da devam etmiş, şiddetli çatışmalar günlük yaşamın bir parçası olmuştur. Kuzeyde Husiler ile hükümet güçleri arasında, Güney'de ayrılıkçı ayaklanmalar ülkede binlerce insanın yaşamını yitirmesine neden olmuştur. İran Güney Yemen'de (eski Yemen Halk Cumhuriyeti) komünist güçler ve siyasi rejim ile sağlam ilişkiler kurarak ülkedeki kaos ortamını fırsata çevirmiştir. İran Yemen'i fiziksel olarak ele geçirmekten çok etkisi altına almak istemektedir.⁷⁸

İran'ın 2004 yılında Husilerin Yemen Hükümetine karşı mücadeleye girişmesi İran'ın Husilere savaş motivasyonları ile maddi ve askeri yardımlarda bulunmasını arttırıcı yönde olmuştur. İran 2004 yılından sonra Husilere yardımlar yaparak özellikle de askeri yardımlar yaparak Yemen'de kendisine bu gruptan büyük bir destek buldu. 2011 yılında devrim gerçekleşirken İran'ın Yemen'deki rolü iyice arttı. Özellikle Ali Abdullah Salih rejimine karşı bir tavır sergileyen İran Yemen siyasetinde etkin bir rol oynamaya ve devrimdeki kargaşadan faydalanarak çıkar elde etmeye çalıştı. Yemen'de ekonomik, sosyal, kültürel karışıklık İran'ın bu bölgede aktif siyaset geliştirmesine ve Yemen'de kendi isteklerini kolay yaptıracak bir grup bulmasına yardımcı oldu, bu grup Husilerdi. Husiler mezhepsel olarak İran ile aynı paralelde bulunuyordu. Bu yüzden İran Yemen'deki

77 Al-Qadhi Mohammad Hassan, *The Iranian Role in Yemen and Its Implications on the Regional Security – Arabian Gulf Centre for Iranian Studies*

78 Aydıntepe Mustafa, Artokça İzzettin, *Yemen Raporu – Stratejik Rapor no:55.*

Husilere ekonomik, sosyal medya ve silah gibi yardımlar yapmayı temel politika haline getirmiştir.⁷⁹

İran, Yemen'in Güney bölgesindeki siyasi gruplarla ilişkilerini devam ettirdi. Bu ilişkilerde eski başkan Ali Salem Beid çok önemli bir rol oynadı. Husiler Kuzey Yemen'de kontrolü ele geçirdiğinde İran daha fazla silah, medya, ekonomik destek sunma yolunu takip etti. Bu kontrol ile birlikte İran Yemen'de güç odağı oluşturdu ve Güney Yemen bölgesini kontrol etmek için aktif siyaset geliştirdi. Bu bölgede de rejim karşıtı gruplar İran tarafından aktif olarak desteklendi. İran kuzeyi ele geçirip Güney için de politikalar üretince amacına ulaşmaya başladı. Yemen'de istikrar sağlanınca İran Husileri kullanarak siyasi istikrarı olumsuz etkileme yolunu seçti. 2015 yılında İran isyancı grup Husilerle petrol, enerji, denizcilik, havacılık gibi konularda ikili antlaşmalar yaparak Husileri resmen rejime karşı güç olarak destekledi. İran bu antlaşmalarla bazı taahhütlerde bulundu.⁸⁰ Bunlardan en önemlisi petrol ve petrol ürünleri sağlama desteği ve elektrik hatlarını tamir etmek olarak öne çıkmaktadır.⁸¹

Bütün bunlara ilaveten İran Hudeyde limanında iyileştirme ve limanı yenileme sözünü de verdi. Yemen'i kendisine bağlamak için altyapı çalışmalarında aktif rol üstlendi ve buraya uzmanlar gönderdi. Bu uzmanlar sayı olarak çok fazla olduğu için havayolu ağını da kurdu. Artık İran ile Yemen arasında günlük uçuşlar yapılabilirdi. Bütün bunlar Husileri İran'a daha fazla yaklaştırdı ve İran Yemen'de kendisine çok iyi bir müttefik bulmuş oldu. İran ile Husiler artık resmen müttefikti. Bu müttefiklik Suudi Arabistan'ın hiç hoşuna gitmedi ve İran'ın müttefiki olan Husilere karşı operasyon başlatıldı. Bu operasyon 2015 yılında başlamış ve Kararlılık Fırtınası Operasyonu olarak isimlendirilmişti. Bu operasyon İran'ın tüm planlarını bozdu ve antlaşmayı ertelemek zorunda kaldı. Suudiler bu şekilde İran'ın Yemen'deki etkisini bir nebze kırmış oldular.⁸²

İran tarihi misyonunu ortaya koyarken yani Akdeniz'e kadar uzanan büyük bir devlet idealine ilerlerken Yemen önemli bir adımdı. Bu politikaların benzerlerini Irak, Suriye, Lübnan ve Bahreyn gibi devletlerde de uygulamaya çalıştı. İran'ın karar vericileri genişleme siyaseti takip ediyorlardı. Bütün bunların dayanak noktası İran'ın üstlenmeye

79 Al-Owaa Abubakr Azız Ahmed Mohammed, *Siyasi Aktivizm Aracı Olarak Sosyal Medya: Yemen Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 1999.

80 Al-Qadhi Mohammad Hassan, *The Iranian Role in Yemen and Its Implications on the Regional Security – Arabian Gulf Centre for Iranian Studies*

81 Al-Owaa Abubakr Azız Ahmed Mohammed, *Siyasi Aktivizm Aracı Olarak Sosyal Medya: Yemen Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 1999.

82 Aharoni Ido, *Freeing Yemen's Port City from the Iranian-Backed Houthi Milita* – Newsmax June 2018.

çalıştığı tarihi misyonuyla alakalıydı. İran'ın ulusal köklü kültürü Pers İmparatorluğunu canlandırma ve tekrar o topraklarda egemen olma anlayışı, dış güçlere karşı İran'ı sürekli güçlü kılmasını gerektirmektedir. Ayrıca İran kendisini Şiiliğin yegane temsilcisi olarak görmekte ve ona uygun politikalar üretmeye çalışmaktadır. İran bu etkin siyasetini yakın komşuları başta olmak üzere tüm güçlere karşı canlı ve diri tutmaya çalışan bölgesel bir aktör olarak varlığını sürdürmektedir. Bu bağlamda İran hem bölgesel hem de ulusal bağlamda etkin bir rol oynamaya çalışmaktadır.⁸³

İran bölgede güçlü olmak ve caydırıcı olmak için her türlü siyaseti uygulamaktadır. Bunun başında Doğu Bloku ülkeleri ile yani daha önce komünizmi benimsemiş devletlerle işbirliği içine girerek bölgesel ve uluslararası düzeyde güç odağı oluşturmaya çalışmaktadır. İran'ın devrim tarihi de incelendiğinde bu bölgedeki tehditleri yok etmeye yönelik planlar oluşturan bir İran görülmektedir. Aynı zamanda İran mevcut düzen içinde silah sanayisine ciddi yatırımlar yaparak dışarıdan gelebilecek tehlikelere karşı kendisini savunmaya ve garanti altına almaya çalışmaktadır. İran kendisini bu coğrafyada güvende hissetmemekte ve tarihi misyonuna uygun atılımlar yapmaktadır. Bunu yaparken de yakın ülkelerdeki, örneğin; Yemen, Irak, Suriye, Lübnan ve Bahreyn gibi ülkelerde küçük muhalif gruplarla da irtibat kurarak onları kendine bağlamaya çalışmaktadır. Bunu bazen mezhepsel yakınlık bazen ekonomik ve teknik destek, bazen de silah yardımları ile gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Kendinden daha güçsüz olan devletlere karşı İran her türlü etkin siyaseti kullanmaktadır.⁸⁴

İran politikalarını oluştururken büyük güçlerden gelebilecek tehlikeleri düşünerek hareket ediyor. İran yakın komşularındaki bu grupları desteklerken de kendisini savunuyor gibi bir siyasi argüman ortaya atmaktadır. Bu da İran'ı Irak ve Suriye gibi devletlerin içindeki gruplarla yakın ilişki içine girmeye yönlendirmektedir. İran'ın Yüksek Lider Ali Khamenei'nin danışmanı Ali Akbar Velayati gibi yetkililer de durumun doğruluğunu teyit eden bilgiler veriyor. Yine IRGC Quds Tümen Komutanı Qassem Suleimani'nin bir ifadesinde Suriye'ye İran müdahalesini ve oradaki varlığı İran'ın kendisini korumak için yaptığını söylemesi bunun en güzel örneğidir. Burada kurulan grupların ya da desteklenen grupların İran'la yüzleşmek için yapıldığını beyan ediyorlar. Hatta Bazı İranlı yetkililerin İran'ın Suriye'deki varlığını meşru kılmak için Suriye'yi İran'ın 35. vilayeti şeklinde

83 Polat Furkan, *Arap Baharı Sonrası Ortadoğu'da Kurulan İttifaklar: Suriye, Yemen, Libya Örneği (2011-2015)*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2016.

84 Polat Furkan, *Arap Baharı Sonrası Ortadoğu'da Kurulan İttifaklar: Suriye, Yemen, Libya Örneği (2011-2015)*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2016.

tanımladıkları görülmüştür. İran Suriye topraklarını savunarak kendi topraklarını savunuyormuş gibi düşünüyor. Çünkü İran'a göre Suriye düşerse sırada İran var. "Suriye'yi korursak Tahranı koruruz" politikası önemli bir politikadır.⁸⁵

Aynı durum Yemen için de geçerlidir. İran bu topraklar üzerinde genişleme siyaseti takip ederken Suriye, Lübnan, Irak ve Yemen'de kendisine yakın güçler bularak o bölgelerde kendisine alan oluşturmaktadır. Bu İran'ın genel siyaseti haline gelmiş bir durumdur. İran bu şekilde bir politika izleyerek etki alanını genişletip ve hedeflerine ulaşmak için planlar yapmaktadır. İran bu planları da üç temel üzerine dayandırmaktadır:⁸⁶

Birinci değerlendirme: Ülke içindeki kaos ortamından faydalanmak, mezhepsel yakınlığı etkin olarak kullanmak, istikrasızlıklardan faydalanarak, merkezi otoriteyi sarsmaktır. Ülke içerisindeki grupların çekişmesinden faydalanmak ve o grupları karşı karşıya getirerek bundan çıkar sağlamaktır. Yani grupların hizipleşmesinden faydalanmaktır. Mevcut iktidara karşı oluşabilecek herhangi bir marjinal grubu kullanarak mevcut otoriteyi sarsmak ve ondan faydalanmak, bölgesel denge içinde kendine pay çıkarmak ve kendi siyasi hedefine uymayan gruplara ise baskı yaparak onları yıldırım istemesi İran'ın genel politikalarının temelini oluşturmaktadır. Şöyle ki İran, devlet dışı aktörlerle ilişki içine girerek ortaklıklar kurarak mevcut siyasi yapıyı yıpratmayı hedeflemektedir. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nin muhalifi olan her türlü gruplara kısa sürede ulaşıp onlarla siyasi, ekonomik, askeri ilişkiler kurarak kendisine yandaş oluşturmaya çalışmaktadır. Bu durumda İran, "düşmanımın düşmanı benim dostumdur" felsefesini uygulamaya çalışan bir devlet durumundadır.⁸⁷

İkinci değerlendirme: Diğer devletler içindeki ortaklarını ya da kendisine yakın marjinal grupları destekleyerek devlet dışı aktörleri kendisine bağlama eğilimindedir. Özellikle bu tür gruplara yapılan her türlü destek İran'ı daha güçlü kılmakta ve diğer devletler içinde daha fazla söz sahibi olmaktadır. İran bu gruplara askeri, ekonomik, siyasi destek vererek ve onları eylemler konusunda cesaretlendirip eylemlerini teşvik ederek istikrarı bozmayı amaçlamış ve kaos yaratma yoluna gitmiştir. İran bu grupların devletin önemli kademelerine ve kadrolarına gelmeleri için elinden gelen her türlü desteği veren bir devlet durumundadır. İran bunu Irak topraklarında çok başarılı bir şekilde uyguladı ve Şii gruplar üzerinden ciddi destek gördü. İran, Irak topraklarında Şii grupları desteklemekle kalmadı,

85 Halid Eymen, *Yemen: Bir Başka Irak – DÜBAM*.

86 Haydari Hüseyin, *Shia-Sunni Conflict Over Saudi Arabia And Iran In Axis Of Yemen Crisis*, Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, 2018.

87 *Yemen'de İktidar Mücadelesi ve İç Savaş – Stratejik Düşünce ve Analiz Merkezi*.2017

Lübnan'da Hizbullah'ı, Yemen'deki Husileri destekledi. Ayrıca bu gruplara ekonomik, siyasi, askeri yardımlar yaparak bu devlet içindeki siyasi gücünü artırdı.⁸⁸

Üçüncü değerlendirme: İrtibata geçtiği marjinal grupları faaliyet göstermeleri için yönlendirmek ve teşvik etmek olmuştur. Devleti yıpratmak için bu grupları belli bir eylemin içine sokmayı planlamıştır. Kısacası ilk evre dış devletler içinde kendisine yakın gruplar belirleyerek bunlarla irtibata geçmek, irtibata geçtiği grupları kullanarak ülkede kaos ortamı yaratmak ve devletin üst kadrolarına bu gruplardan insanlar yerleştirmeye çalışmaktır. İkinci evredeki amaç; bu grupların her yönden desteklenerek örgütsel yapısını güçlendirmek ve devletin iktidarını yıpratmak olmuştur. Bununla beraber fon aktarmak, askeri yardımlar yapmak, mevcut iktidara karşı o grupları korumak ve güçlendirmek de sayılabilir. Son evrede ise; kargaşa içinde olan devletlerde mezhepsel, kültürel, ekonomik destek verdiği ve kendine bağladığı gruplarla eylemler yapmak, o grupları harekete geçirmek ve sonuç elde etmek yer almaktadır. Bütün bu evreler göz önünde bulundurulduğunda İran diğer devletler içinde kendi konumu güçlendirip söz sahibi olmaya çalışmıştır. Bu şekilde karşısındaki güçlü devletlerle farklı bir yoldan mücadele etme yoluna gitmiştir. Suudi Arabistan, Amerika Birleşik Devletleri bu devletlerin başında gelmektedir. Bu şekilde politikalar üreten İran, Yemen'de aktif siyaset ve rolünü artırmış ve müdahale etmeye devam etmektedir.⁸⁹

88 Haydari Hüseyin, *Shia-Sunni Conflict Over Saudi Arabia And Iran In Axis Of Yemen Crisis*, Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, 2018.

89 *Yemen'de İktidar Mücadelesi ve İç Savaş* – Stratejik Düşünce ve Analiz Merkezi.2017

8. İRAN'IN YEMEN'DEKİ ROLÜNDE KULLANDIĞI ARAÇLAR

İran'ın Yemen'deki faaliyetleri 1980'li yıllarda yumuşak güç olarak devam ederken 2004 yılından sonra Husilerin İran'dan destek almaları ile siyasi ve askeri sert güce dönüşmüştür. Finansal çerçeve de bu süreçte önemli bir etken olmuştur.⁹⁰

Harita 8.1. İran ve Yemen

8.1. Yumuşak Güç

İran jeopolitik hedeflerine ulaşmak, bölgedeki baskınlığını ve etkisini arttırmak için yumuşak güç unsurunu kullanmaktadır. İran bu yumuşak güç unsurunda iki önemli yaklaşımı benimsemiştir. Şii topluluklarını tüm bölgeye yaymak, bir arada bulundurmak, yoğunlaştırmak ve böylece siyasi yönden Şiilik ve medya araçlarını kullanmayı hedeflemektedir. Bu durum, İran'ın önemli bir role sahip olmasına ve büyük Şia topluluklarının Irak, Lübnan, Suriye, Bahreyn ve Yemen gibi ülkelerde siyasi açıdan bir süreç içinde olmalarına yol açmıştır. İran, 1980'lerden günümüze kadar Yemen'in içinde bulunduğu durumu kendi lehine göre kullanarak birçok genci ve bilgini İran'a davet ederek ziyaret etmelerini sağlamıştır. İran bu politikasında, Zeydi âlimlerini, Muhammed Azlan

⁹⁰ Al-Ziady Hesham Ahmed Ali, *The Role of International Organizations in The Educational Sector in Yemen During The War*, Bursa Uludağ Üniversitesi, İstanbul Aydın Üniversitesi, 2019.

Abdulkarim Jadban ve Hüseyin Husi gibi âlimleri ve Husi hareketinin önemli üyelerini kendi tarafına çekmeyi başarmıştır.⁹¹

Husi hareketinin bu süreçte İran Devriminden ve sloganlarından etkilenmesi kaçınılmaz olmuştur. Bu süreçte ideolojik referansın temsilcisi olan Badr Uddin Husi'nin oğlu Hüseyin Husi, Husi hareketinin dini ve ideolojik olarak İran'dan etkilendiğini takipçileri yoluyla bildirmiştir. Husi lideri Abdul-Malik Husi'nin İran'ın Dini lideri Ayetullah Ali Hameney'den etkilendiği de şüphesiz bir gerçektir.⁹²

İran için İsrail Yemen topraklarında Amerika Birleşik Devletlerinin ajanı gibi faaliyet göstermektedir. Husiler bu açıdan hem Amerika'ya hem de İsrail devletine karşı bilinçli olarak yetiştirilmiş İran Devrimi ve Humeyni'nin fikirlerinden etkilenmiş bir gruptur. 1986'da, İran Devrimi kendi isteklerine göre gençler yetiştirmek için kurslar açtı ve gençleri kendi politikaları doğrultusunda yetiştirdi. Bu gençlere İnanan Gençler deniliyordu. Bunlar her türlü eğitimi alıp diğer devletler içine gönderiliyor ve İran'ın istekleri doğrultusunda faaliyet gösteriyorlardı. Ayrıca bu gençlere Şii dini eğitimi de veriliyor ve dini olarak İran etkisinden de çıkamıyorlardı. Bu gençlere zamanla Ansarullah denilmeye başlandı. Yine buna benzer gençleri Yemen'in Saada bölgesinde de yetiştirmeye başladılar.⁹³

İran düzenlediği eğitim merkezleri ve yaz kampları ile gençleri Humeyni düşüncesiyle buluşturmak için üniversitelerde öğrenim imkanı sunmuştur. Husi cemaatine bağlı yüzlerce öğrenci İran'da eğitim almış ve İran'ın Devrimine ait ilkelerle ülkelerine dönmüştür. Ayrıca Husilere ait birçok Yemenli öğrenciye İran yetkilileri burs teklif etmiştir. İran Büyükelçiliği birçok Yemenli öğrencinin İran'a eğitim için girmesini teşvik edici özellikle Sana ve Saada'da bulunan On iki İmam (Ja'fariyah) Enstitülerindeki orta ve lise öğrencilerinin birçoğunu tüm öğrenim ücretlerini ve yaşam masraflarını karşılamak suretiyle altı ay ila iki yıl sürecek kurslar almaya davet etmiştir.⁹⁴

İran, Yemen toplumunda etkisini ve bölgesel gücünü arttırmak için yapmış olduğu çalışmalarda mezhep, din, tarih gibi unsurlarla yumuşak güç uygulamaktadır. Bunun en

91 Cingöz Murat, *Ortadoğu'da İran-Suudi Arabistan Mücadelesi Ve Yemen Sorunu: Sosyal İnşacı Bir Analiz*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2018.

92 Çamyaran Elif, *Yemen Within The Framework Of Failed State Theory*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2016.

93 Al-Ziady Hesham Ahmed Alı, *The Role of International Organizations in The Educational Sector in Yemen During The War*, Bursa Uludağ Üniversitesi, İstanbul Aydın Üniversitesi, 2019.

94 Haydari Hüseyin, *Shia-Sunni Conflict Over Saudi Arabia And Iran In Axis Of Yemen Crisis*, Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, 2018.

güzel örneği olarak Yemen’de Zeydi tarikatını etkilemek için çeşitli kutlamaları ve etkinlikleri yeniden canlandırması gösterilebilir. İran, bu kutlamalara Sana’daki büyükelçiliği sayesinde katılmaya meyilliydi. Bu kutlamalardan bazıları ise: On İki İmam’ın Ghadir Khumm, Aşure ve Anma Günleri idi. İran hükümeti ayrıyeten, karşılıklı ilişkileri güçlendirmek ve Husileri ikna etmek için bazı çalışmalar da gerçekleştirmiştir. İran’ın Yüksek Lideri Ali Hamaney, 3. yüzyılda göze çarpan bir Zeydi İmam olan Nasır Şahin Tapınağının yenilenmesine dair emir verilmiştir. İran Hükümeti daha sonra, Kuzey İran’da bulunan bu tapınağın ziyaret edilmesi için onlarca Yemenli Zeydi liderini İran’a davet etmiştir. Bu durum Şiilik ile Zeydilik arasındaki farklılığı kapatıcı etkiye sahip olmuştur. Zeydiler İran’ın Yemen’deki nüfuzunu arttırıcı etkiye sahip Şiilik uygulamasına olumlu bakmaktadır.⁹⁵

İran, Devrim sırasında medyanın önemini kavrayan ve bunu çok güzel kullanan bir ülke olmuştur. Medya aracılığı ile kamuoyuna ulaşabilmiş ve kamuoyunu etkilemeye çalışmıştır. Yemen’deki çatışmayı anlatmak, adaletsizliğe karşı koyabilmek ve İran'a karşı “ezilen” ve “zulmedilen”in şampiyonu ve kurtarıcısı sloganları oluşturarak medyanın gücünden yararlanmışır.⁹⁶

İran yumuşak güç unsurları ile ülkede kültürel diplomasi uygulayabilmiştir. Köklü medeniyet ve kültürünü empoze etmek için yumuşak güç ile ideolojik ve mezhepsel aidiyetleri kullanmak açısından önemli imkanlara sahiptir. Bu gücün cezbedici özellikleri ile siyaset yapıcılarının politikaları kolaylaşmıştır. Bu güç, dış politikada genel diplomasiden faydalanma açısından önemli olmuştur. Sonuç olarak yumuşak güç aynı zamanda sert gücün kapsamını belirleyerek zeminini oluşturmaktadır.⁹⁷

8.2. Sert Güç

Bir ülkenin gücü; nüfusu, doğal kaynakları, ekonomisi, askeri gücü ve miras değeri gibi birçok faktörden oluşur. İran’ın ekonomik gücü ve jeopolitik önemi, İran’ın sert gücünü belirleyen en temel unsurlardır. İran elinde bulundurmuş olduğu silahlarla ve destek aldığı dış güçlerle caydırıcı bir devlet olma yolunda her geçen gün ilerlemektedir. İran’a destek veren devletlerin başında Rusya, Çin ve Hindistan gelmektedir. Bütün bunları topladığımızda İran barındırdığı silahlar ve müttefikleri ile sert bir güç oluşturmaktadır. İran diğer devletler içerisinde hükümet karşıtı gruplarla iş birliği yaparak mevcut

95 Emre Akif, *Yemen’de Mezhepçilik Görünümlü Oyun – DÜBAM*.

96 Baloğlu Berat, *Yemen Sorunu – ORSAM*.

97 Çamyaran Elif, *Yemen Within The Framework Of Failed State Theory*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2016.

yönetimleri yıpratma yoluna gitmiştir. Özellikle Yemen’de Husileri kullanarak bu ülke içerisinde kendine bağlı bir güç oluşturmuştur.⁹⁸

Husilere vermiş olduğu silah desteği ile gerek Yemen’de gerekse Suudi Arabistan’da kısa süre içerisinde silahlı bir güç haline gelmiştir. Husiler birtakım füzelerle milis saldırılar gerçekleştirmiştir. Bu füzeler kısa menzilli olmakla beraber etki alanı geniş olan füzelerdir. 2017 yılında Riyad'daki King Khaled Uluslararası Havalimanı'na sahip olduğu bu füzelerle saldırı düzenlemiştir. Bu füze İran tarafından verilmiş Burkan H2 balistik füzesi idi. İncelendiğinde füzenin İran menşeli olduğu tespit edilmiştir. Bu durum şunu gösteriyor ki İran tarihi misyonunu gerçekleştirmek için yakın komşuları içinde bulunan hükümet karşıtı grupları harekete geçirerek hükümetleri yıpratmak ve güç kaybetmelerine sebep olmak istemektedir.⁹⁹

Amerika Birleşik Devletleri Husilerin elindeki silahların İran yapımı olduğunu, İran’ın Husilere silah desteği vermesinin Yemen’de istikrarı bozduğunu tüm dünyaya açıklamıştır. Verilen silahlar ile Husilerin savaş kabiliyetleri artmış ve silahlı büyük bir güç olmuşlardır. İran vermiş olduğu silahları ve füzeleri kullanabilmeleri için Husileri eğitmiş ve gerekli teknik desteği vermiştir. Arap, Afgan ve Filistinli milis kuvvetleri kendi ordusundan uzmanlar göndererek eğitmiş ve onlara her türlü lojistik desteği sağlamıştır. Bu milis güçler de İran’dan yardım ve destek aldıkları için kendilerini İran’a borçlu bilmişler ve İran’ın politikaları doğrultusunda operasyonlar yapmışlardır. Lübnan, Irak ve Suriye’de de bulunan rejim karşıtı gruplara lojistik ve teknik destek vermiştir.¹⁰⁰

98 Cingöz Murat, *Ortadoğu'da İran-Suudi Arabistan Mücadelesi Ve Yemen Sorunu: Sosyal İnşacı Bir Analiz*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2018.

99 Tamer Cenk, *İran'ın Yemen'deki Rolü ve Husiler* – ANKASAM.

100 Tamer Cenk, *İran'ın Yemen'deki Rolü ve Husiler* – ANKASAM.

9. İRAN'IN YEMEN'DEKİ ROLÜNE İLİŞKİN BÖLGESEL VE ULUSLARARASI POZİSYONLAR

İran, uluslararası ve bölgesel pozisyonlarını belirlerken ABD, Rusya ve Suudi Arabistan'ın bölgedeki güçlerini hesaba katarak hareket etmektedir. Türkiye'yi de göz ardı etmemek gerekmektedir. ABD ve Suudi Arabistan İran'ın bölgedeki rolünü kısıtlamaya çalışmaktadır.¹⁰¹

9.1. Amerika Birleşik Devletleri

İran'ın Orta Doğu'da gücünün artması Arap Dünyasında bir sorun olarak algılanmaktadır. Bu süreçte ABD Yemen'de iki aşamalı bir yönetim anlayışından geçmiştir. Obama yönetiminde İran'a daha barışçıl bir yaklaşım benimsenmiştir. ABD bu tavrı ile Yemen ve çevresinde nüfuzunu ve baskınlığını artırmayı ve daha hoşgörülü yaklaşıma sahip olduğu düşüncesini benimsetmek istemiştir. Obama'dan sonra Donald Trump'ın İran'a yaklaşımı daha sert olmuştur. İran'ın siyasi hedefi müdafaa olurken, agresif ve karmaşık bir strateji izleyerek yayılcı faaliyetlerde bulunması Trump'ın İran'ı dizginleyebilmek için daha sert ve baskın bir duruş sergilemesinde etkili olmuştur. ABD 2015'te Barack Obama'nın başkan olduğu dönemde İran ile P5+1 (ABD, Çin, Rusya, Fransa, İngiltere ve Almanya) arasında nükleer anlaşma imzalaması, 2018 yılında Başkan Donald Trump'ın anlaşmadan çekilmesi ve İran'a yönelik yaptırımları yeniden yürürlüğe koyması İran'ı büyük oranda etkilemiştir.¹⁰²

Donald Trump İran'ın anlaşmadan faydalanarak nükleer çabalarına ve silah yapımına devam ettiğini ve anlaşmadan elde edilen gelirin nükleer ve askeri alana yatırıldığını savunmuştur. Barack Obama İran'ın bu anlaşma ile tesislerini uluslararası denetime açmayı kabul edeceğini ve böylece nükleer çalışmalarını gizlice yapamayacağını düşündüğünü açıklamıştır. İran anlaşma için masaya oturma kararı alması ve anlaşma imzalamaya yanaşması Suriye'de krizi çözmek için önemli bir nokta olmuştur. Obama döneminde izlenen pasif ABD siyaseti İran'ı, Irak ve Suriye'ye karşı daha aktif politikalar üretmeye itmiştir. Özellikle terör örgütlerine verdiği desteği (El Kaide) pasif bir siyasetle dışarıdan müdahale etmeden izlemesi Obama yönetiminin eleştirilmesine neden olmuştur. Senatör John McCain bütün bunlara farklı bir bakış açısı sunarak İran'ın tüm Ortadoğu'yu ele geçirmesine fırsat tanıdıklarını eleştirel bir dille belirtmiştir. İran tarafından desteklenen

101 Polat Furkan, *Arap Baharı Sonrası Ortadoğu'da Kurulan İttifaklar: Suriye, Yemen, Libya Örneği (2011-2015)*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2016.

102 Haydari Hüseyin, *Shia-Sunni Conflict Over Saudi Arabia And Iran In Axis Of Yemen Crisis*, Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, 2018.

Husi grupların Yemen'deki faaliyetlerini ve Yemen yönetimini ele geçirmiş olmalarını da buna örnek göstermiştir.¹⁰³

İran'ın etki alanının Irak, Suriye, Yemen, Lübnan olarak her geçen gün ilerlemesi Obama ve ekibinin Ortadoğu politikasında ne kadar başarısız olduklarını ortaya koymaktadır. Obama, İran'ın bölgedeki nüfuzunu kıramamakla ve İran'ın desteklediği gruplara karşı önlemler almamakla halen eleştirilmektedir. Obama ve ekibinin gerek Husiler gerekse diğer grupların Yemen'deki başarılarına karşı politikalar üretmemesi ve olayları olduğu gibi kabul etmesi ayrı bir eleştiri konusu olmaktadır. Körfez İşbirliği Konseyi (GCC) ile bir araya gelen ABD Dışişleri Bakanı John Kerry, bu ülkelerin dışişleri bakanlarına Yemen Krizini çözmek için bazı adımlar atacağını ve bölgeye barışı getireceklerini ifade etmiştir. Bu açıklama barış için siyasi bir girişim olarak nitelendirilmiştir. Husi ve Saleh milis güçlerinin orta ve ağır silahlarını tarafsız bir üçüncü bir güce devretmeleri halinde bu sürecin hızlanacağı belirtilmiştir. Bu durum ABD'nin istikrarı sağlamak için attığı bir adım olarak görülmektedir. Bütün bu adımlar atıldıktan sonra ABD 2016 yılında Husi milis güçler ile görüşmeler gerçekleştirmeye başlamıştır. Umman'da bir toplantı tertip edilip Husilerin siyasi işler sorumlusu ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu toplantıda ABD masaya ateşkes teklifi sunmuştur.¹⁰⁴

Obama Yemen'de kendisine bağlı ya da kendi politikaları etrafında hareket eden bir grup olarak gördüğü çeşitli grupları, kabileleri aktif olarak kullanmak istemiştir. Bu grupları güçlendirmek için birçok destek vermiştir. "Artık ABD Yemen topraklarında savaş istemiyor" şeklinde bir söylemle beraber Yemen'de Husilere silah desteği vermesi birbiri ile bağdaşmayan argümanlar olmuştur. ABD Dışişleri Bakanı John Kerry'nin bu girişimi Yemen'de Husilerin daha da güçlenmesine ve istediklerine bir adım daha yaklaşmalarına neden olmuştur.¹⁰⁵

Daha sonra yönetime gelen Donald Trump'ın gerek Ortadoğu gerekse Yemen ve İran politikasında büyük değişimler gözlenmiştir. Obama'nın siyasetine karşı Trump siyaseti daha sert, daha açık ve daha etkindi. Trump'ın birinci önceliği İran siyaseti olmuştur. Amerikan Devlet Başkanı Donald Trump, İran'a nükleer silah arama konusunda, terörist gruplara destek verme konusunda ve bölgede siyasi aktör olarak diğer devletlerin iç işlerine müdahale konusunda sert uyarılarda bulunmuştur. Bütün bunlarla beraber İran'ın

103 Baloğlu Berat, *Yemen Sorunu* – ORSAM.

104 Muhammed Abdul Ati, *Husi Krizi ve Tıkanan Yollar* – DÜBAM.

105 Aharoni Ido, *Freeing Yemen's Port City from the Iranian-Backed Houthi Milita* – Newsmax June 2018.

Ortadoğu'yu istikrarsızlaştırma suçlaması da gelmiştir. İran'a nükleer güç konusunda sert bir uyarı yapan ABD bu çalışmalarını derhal durdurmasını istemiştir. Bunun akabinde ABD tarafından İran'a yaptırımlar gelmiştir. İran nükleer ile alakalı çalışmalarını sonlandırma kararı almıştır. Trump yönetimi İran'ın bölgedeki etkinliğini azaltmak için Yemen için de politikalar üretmiştir. Husilere yaklaşılarak ya da ABD'ye hizmet edecek gruplara yaklaşılarak, hatta bu gruplara füze sistemleri vererek ABD bölgede dengeleri kendi lehine çevirmek istemiştir. Babül Mendeb boğazı ve Kızıldeniz'de etkin olmak isteyen ABD Husilere de silah yardımları yapmaktan çekinmemiştir.¹⁰⁶

9.2. Rusya Federasyonu

İran'ın Yemen'deki nüfuz bölgesini genişletme politikalarına en hoşgörülü ve kabul edici yaklaşım Rusya'dan gelmektedir. Rusya-İran siyasi ilişkileri, birtakım yerel sorunlarla ilgili aynı noktaya parmak basma eğiliminde olduğundan, askeri ve ekonomik ilişkilerdeki iş birliğinin artışına ve tıpkı Suriye ihtilafında yaşandığı gibi, 2013'ten beri benzersiz bir işbirliği aşamasında olduklarından bir takım meselelerde birlikte hareket etmelerini sağlamaktadır. Böylesine bir işbirliği, bu iki devletin Ortadoğu'daki Amerikan etkisiyle yüzleşme politikasına ait bir kısım olarak görülmektedir.¹⁰⁷

İran - Rusya birlikteliği, Yemen meselesi dahil birtakım yerel meselelerde birebir ortaklık göstermese bile, Suriye çatışması sırasında İran bu birlikteliği, sömürgeciliğe ve bilhassa Yemen'deki çeşitli çıkarlarına fayda sağlamak için Rusya ile eşgüdümleme çabasına girmiştir. İran'ın Yüksek Lideri Ali Khamenei'ye danışmanlık yapmakta olan Ali Ekber Velayati, İran'ın Yemen'e -Rus yardımı ile birlikte- 2016'nın Şubat'ında aynı Suriye ve Irak'taki İran-Rusya işbirliği gibi, müdahale edileceği açıklamasını yaptı. "İrak ve Lübnan da dahil olmak üzere, sadece Suriye'ye sınırlandırılmayacak olan bu İran-Rusya işbirliğinin biricik bir amacı var, bu işbirliği er ya da geç Yemen'e de ulaşacaktır." şeklinde bir açıklama yapmıştır.¹⁰⁸

Bir başka yönden, Rusya, doğrudan olmamakla birlikte İran'ın çıkarlarını savunan bazı siyasi durumlar aracılığı ile Yemen'deki İran nüfuzunu destekledi: Husiler'in, Yemen'deki sorunun çözülmesi için atılan milletlerarası siyasi adımlara karşı direniş göstermelerini cesaretlendirdi. Rusya, 12 Kasım 2015 tarihinde Birleşmiş Milletler Güvenlik

106 El Taraboulsi, McCarthy Sherine, Cimatti Camilla, *Counter-Terrorism, De-Risking and the Humanitarian Response in Yemen: A Call for Action* – Humanitarian Policy Group February 2018.

107 Cingöz Murat, *Ortadoğu'da İran-Suudi Arabistan Mücadelesi Ve Yemen Sorunu: Sosyal İnşacı Bir Analiz*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2018.

108 Polat Furkan, *Arap Baharı Sonrası Ortadoğu'da Kurulan İttifaklar: Suriye, Yemen, Libya Örneği (2011-2015)*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2016.

Konseyi'nden Husileri, politik sürecin muvaffakiyetsizliği ve Yemen sorununu körüklemek ile suçlayan bir açıklamanın yayınlanmasına karşı çıkıp Sana'da iktidara el koymayı kabul etmemiştir. 2016 yılının Temmuz ayında Husiler'in çeşitli liderlerinden oluşan bir ekip "Siyasi Konsey" adında bir konsey oluşturmuştur. Bu konseyin amacı, iktidarı ve Yemen'in yasal hükümetini ele geçirmek idi. Bu konsey, Sana'daki Rus Büyükelçiliği tarafından haklı tarafa yönelik atılmış haklı bir adım şeklinde değerlendirildi ve Yemen'i meşruluk hakkındaki tartışmaları geçiştirmeye davet etti. 2018 yılının Ağustos ayında Rusya, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin müttefiklerin başına geçen liderleri ve Husileri uzlaştırma çalışmalarına cevap vermesi gerektiğini belirtirken, Husiler bu girişimi Rusya'nın desteği olarak görüp destek verdiler. Ayrıca bir şekilde Husileri destekleyen Rusya'nın bu konumunun, Rusya-İran birlikteliğinin Yemen sorunundan, Ukrayna ve Suriye ile olan bazı başka sorunları çözmek için kilometre taşı gibi faydalanma isteği olduğu aşikârdır.¹⁰⁹

9.3. Suudi Arabistan Krallığı

Suudilerin konumu, Yemen'deki İran rolü konusunda en karşıt ve en belirleyici olan konumdur. Suudiler Yemen bölgesindeki siyasi ve askeri varlıklarını arttırarak amaçlarını desteklemiş ve böylece Yemen'e olası bir İran sızıntısını engellemede önemli bir rolleri olmuştur. Politik açıdan bakılacak olursa Suudi Arabistan, Yemen sorununu çözmek ve bölgedeki siyasi eksikliği gidermek amacıyla Körfez İnisiyatifini gerçekleştirmek için çaba harcamıştır. Askerî açıdan bakılırsa, Sana, Husiler tarafından silahlı kuvvetler aracılığıyla ele geçirildiğinde, Suudi Arabistan bu darbeye cevap olarak Kararlılık Fırtınası Operasyonunu başlatmıştır. Böylece İran'a, Suudiler bölgesindeki nüfuzun değişmesine engel olacağına dair güçlü bir mesaj vermiştir. Ayrıca, İran'la olan izafi birliktelikleri -ki bu birliktelik nükleer konusunda uzlaşma ile sonuçlanmıştı-, uluslararası kuvvetlere net bir mesaj vermiştir. Üstelik Suudi Arabistan yüzleşme çabalarını; İran'ı izole etmek amacıyla, yerel ve uluslararası çabaları gerçekleştirmek, nüfuz ve bağımsızlığının bölgeye yayılımını arttırmayı amaçlayan müdahaleleri ile yükseltmiştir. Suudi Arabistan 2017 yılının Mayıs ayında ABD'nin ve birçok Arap-İslam ülkesinin de katılımıyla gerçekleşen Riyad Zirvesini düzenleyerek İran'ın kaos, mezhep çatışması ve terörün yayılmasına yol açan anarşist etkinliklerini katılımcılara göstermiştir.¹¹⁰

109 *Yemen'de İktidar Mücadelesi ve İç Savaş* – Stratejik Düşünce ve Analiz Merkezi, 2017.

110 Muhammed Abdul Ati, *Husi Krizi ve Tıkanan Yollar* – DÜBAM.

9.4. Türkiye

Türkiye, siyasi tutumu nedeniyle İran'ın Yemen dahil çeşitli yerel devletleri etkileyen rolüne ve etkisine karşıdır. Bu durumun ana sebebi İran ile geçmişten süregelen rekabettir. Ayrıca bu iki devletin farklı siyasi yöntemlerinden, çelişki içeren birlikteliklerinden ve bölgedeki faydalarını sağlamak için başvurdukları çeşitli yöntem ve araçlardan kaynaklanan farklılıkları vardır. Türkiye, etkili olmak için yumuşak güce, iyi ekonomisine ve diğer ülkelere karşı açıklığı savunma eğilimindedir. Diğer tarafta ise İran genellikle dogmatik mezhepsel fikirlere dayanarak bölgedeki iktidarını ve nüfuzunu geliştirmek için güce başvurmaktadır. Bu tutumu Türkiye reddetmiş, ve sertlikle eleştirmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan; İran'ı Irak, Suriye ve Yemen gibi bölgelerde Şii mezhebi taraftarlarını destekleyerek “bölgeye hakim olmaya çalışmak” ile suçlayarak İran'ın “mezhepçi bir gündemi” olduğunu söylemiştir. Bu söylem İran'ın Yemen'deki savaşı mezhep savaşına dönüştürme çabasına yöneliktir. “İran bölgesel duruşunu değiştirmeli ve Yemen ile Suriye'den çekilmeli.” ifadelerini kullanmıştır.¹¹¹

Ayrıca, 2017 yılının Nisan ayında İran'ı bir yayılma siyaseti uygulamakla ve Suriye, Irak ile Yemen bölgelerinde mezhepçi bir gündemle davrandığını söyleyerek İran'ın bu bölgelerde bir Pers gücü yaratmak amacıyla sızmayı amaçladığını belirtmiştir. Daha sonra, bazı politik adımlardan kaynaklanan Türkiye-İran yaklaşması sebebiyle bu eleştiriler giderek azalmıştır. Temel olarak, 2017 yılının Eylül ayında Irak'taki Kürdistan Bölgesi'nin bağımsızlık halkoylaması, Kürt meselesi sebebiyle tarafların endişeleri arasında yer almış ve iki ülkenin birbirine yaklaşmasının en büyük sebeplerinden biridir.¹¹²

111 Al-Ziady Hesham Ahmed Alı, *The Role Of International Organizations In The Educational Sector In Yemen During The War*, Bursa Uludağ Üniversitesi, İstanbul Aydın Üniversitesi, 2019.

112 El Taraboulsi, McCarthy Sherine, Cimatti Camilla, *Counter-Terrorism, De-Risking and the Humanitarian Response in Yemen: A Call for Action* – Humanitarian Policy Group February 2018.

10. YEMEN'DEKİ İRAN ROLÜNÜN KAPSAMI VE BÖLGESEL GÜVENLİK ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

İran'ın nüfuzunun bulunduğu bölgeyi büyütme çabası bazı nedenlerden dolayı kısıtlıdır. Yemen'in mevcut durumu, yerel/uluslararası faktörler ve bölgedeki İran'ın mevcut potansiyeli bu nedenlerden bazılarıdır.¹¹³

İran'ın yürüttüğü, Husiler ve ittifakları tarafından oluşturulan Yemen politikasını etkileyen en önemli faktörler politik konum ve bağlılıktaki süregelen değişikliklerdir. Örnek olarak eski Güney lideri Ali Salem Beid'in İran tarafından desteklenmesi verilebilir. Ayrıca, Tahran ile olan siyasi ilişkiler, Sana'nın Husi güçlerince ele geçirilmesinin ardından zayıflamıştır. Buna ek olarak İran'ın yetiştirdiği ve arka çıktığı Güney Hareketi kuvvetleri, Husilerin askeri güçlerine direnen tarafa katılmış ve onları yaklaşık olarak Haziran 2015 tarihinde Güney Yemen'de bulunan Dhale bölgesinden uzaklaştırmıştır. Ayrıca tarihte bu iki taraf birbirine rakip olmasına rağmen Saleh ve Husiler arasındaki ittifakın süresiz olduğu da belirtilmiştir. Geçmişte (2004-2010) bu iki taraf, ölümcül silahlı çatışmalara dahil olmuştur.¹¹⁴

İran tarafından aslen Yemen'deki tesir bölgesini genişletme amacıyla kurulan Husi Ansarullah grubu, bu amaçlarına ulaşmak için yeterli miktarda kamuoyu desteğine, bilhassa uzun dönemde mevcut topraklarını savunmak için yeterli miktarda ekonomik desteğe ve insan potansiyeline sahip değildir. Yemen bölgesinde çok sayıda bulunan Zeydiler, ilgili oluşumu tamamen desteklemeyip oluşumun, tarikatın temel dini inançları es geçtiğini düşünüyorlar. Buna ek olarak bazı siyasi seçkinler, Yemen Reform Toplantısı, Yemen Sosyalist Partisi, Güney bölgesinde yaşayan elitler, Güney Hareketi ve Selefi kuvvetleri Yemen bölgesinde etkisi olan güçler arasındadır. Bu güçler, mevzubahis Yemen'deki üstünlük kavramı olduğunda, Husilere karşı önemli bir engel konumundadır ve İran'ın Yemen projesine karşı büyük bir engeldir. Bu kuvvetler ve elitler Yemen-Arap yerel işbirliklerine büyük önem vermektedir. Yemen ile sınır komşusu olan bazı Arap ülkeleri, Yemen'in Suudi Arabistan başta olmak üzere çeşitli Arap ülkeleri ile olan ortak

113 Al-Qadhi Mohammad Hassan, *The Iranian Role in Yemen and its Implications on the Regional Security* – Arabian Gulf Centre for Iranian Studies.

114 Haydari Hüseyin, *Shia-Sunni Conflict Over Saudi Arabia And Iran In Axis Of Yemen Crisis*, Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, 2018.

sosyo-kültürel ve ekonomik ortaklıkların bilincindedir ve Yemen'i, İran'ın yerel politik çabaları için bir maşaya çevirip bu ortaklıkları görmezden gelme çabalarını reddetmiştir.¹¹⁵

İran'ın Yemen'deki gücünü engellemede önemli bir unsur da kabile faktörüdür. İran, sadece geleneksel tutum sergilemekle yetinmemiş, sosyo-politik etkinin en önemli faktörlerinden biri olan Yemen kabile durumuna da haksız bir tutum sergilemeye devam etmiştir. Yemen'e etki etmenin en kritik noktalarından birisi olan bu kabile durumu ile mücadele alanındaki tecrübe noksanlığı, İran'ın uzun dönemde Yemen siyasetine müdahale etme konusundaki en önemli engellerden birisidir.¹¹⁶

Bu kabilelerin tutumları da Yemen'i, Ulusal Yemen Hareketine ve bu hareketin sonucu olarak Yemen'deki artan İran etkisine karşı önemli bir engel teşkil etmektedir. Husi güçleri ile gelişmiş veya etkili konumdaki kabileler arasında anlaşmazlıklar hatta düşmanlıklar vardır. Askeri yolla Yemen'deki kontrolü sağlama arzusuyla çalışan Harekete karşı düşmanlık artmıştır. Büyük politik kabileler, Haşid kabile liderlerinden Haşid ve Bakil, El Ahmar ve El Ahmar'a bağlı olan Arhab, Marib ve Jarf kabileleri Hareket tarafından bu arzu için hedef alınmıştır. Bu hedefler arasından Bakil, Yemen'de en kalabalık kamuoyuna sahip kabiledir.¹¹⁷

Buna ek olarak, ihtilaf tarafının baskın olmasına rağmen, İran'ın Yemen bölgesindeki etkisini arttırmak için faydalandığı, günümüz Yemen'in savaşlarını özetleyen mezhep savaşları kısa sürmektedir. Sosyal yapıdaki mezhepsel farkların, farklı mezheplere ait İslami okullar olan Zeydi ve Şafi okullarındaki eğitimlerdeki benzeşimler sayesinde köklü olmaması bu savaşların kısa sürmesinin sebebidir. Bu mezheplerin müritleri uzun zamanlar boyunca uyum halinde ve çatışmasız beraber yaşamışlardır. Buna ek olarak mevcut savaşlar mezhepsel nitelikli değil ağırlıklı olarak politik nitelikli ve iktidar arzularından kaynaklanmaktadır. İlerleyen zamanlarda İran'ın bu müdahaleleri bitirme ihtimali oldukça azdır çünkü bu müdahaleler İran ile ihtilaf yaşayan güçler arasında bir işbirliği yaşanacak olursa mevcut olan mezhepsel gerilimlerin sonlanmasının kuvvetle muhtemel olduğunun

115 Polat Furkan, *Arap Baharı Sonrası Ortadoğu'da Kurulan İttifaklar: Suriye, Yemen, Libya Örneği (2011-2015)*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2016.

116 Al-Qadhi Mohammad Hassan, *The Iranian Role in Yemen and Its Implications on the Regional Security – Arabian Gulf Centre for Iranian Studies*

117 Cingöz Murat, *Ortadoğu'da İran-Suudi Arabistan Mücadelesi Ve Yemen Sorunu: Sosyal İnşacı Bir Analiz*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2018.

bilincinde olan, anlaşmazlıktan beslenen ve mezhepsel inanç ve duyguları karıştırmayı amaçlayan fikirlere aykırı olacaktır.¹¹⁸

10.1. İran'ın Yetenekleriyle ve Bölgesel ile Uluslararası Aktörlerin Rollerine İlgili Sınırlamalar

Suudi Arabistan için çok kritik stratejik ve politik önem arz eden Yemen'deki tutumu, İran'a karşı önemli bir engel teşkil etmektedir. Suudi Arabistan'ın sosyo-kültürel ve ekonomik ilişkiler sebebiyle Yemen'de güçlü bir nüfuzu vardır. Bu ilişkiler bölgedeki mezhepsel karışıklıklara karşı Suudilerin yetenekleri ve bu karışıkları çözme konusundaki tecrübesine, aynı zamanda da Yemen'in sivil toplum kuruluşlarına ve iktidara sağladığı destekler ile ilişkilidir. Bazı araştırmacılar tarafından Yemen'e Suudi Arabistan'ın maddi desteğinin yaklaşık 50 milyar dolar olduğu belirtilmektedir. Bu sıcak ilişkiler dikkate alındığında bazı farklı Arap ülkeleriyle birlikte Suudi Arabistan, Yemen'e askeri müdahalede bulunmuştur. Bu müdahale Husi kuvvetlerinin Yemen'de etkilerini güçlendirme amacına karşı Suudilerin, Yemen'deki iktidarı savunmaya niyetli olduğunu göstermektedir. Riyad buna ek olarak bu kritik alandaki etkisini ve faydalarını savunmakta ısrarcı olduklarını İran'a iletmiştir.¹¹⁹

Amerika Birleşik Devletleri ise bilhassa mevcut Başkan Donald Trump'ın politikalarının İran'a karşı siyasi ve ekonomik baskılar aracılığıyla sert bir tavır sergilediğinden, ABD de Yemen'de İran'a karşı önemli bir engel temsil etmektedir. Buna ek olarak Yemen'deki İran etkinliğini azaltmayı amaçlayan yeni bir ABD stratejisi açıklanmıştır. Özellikle Yemen'de sergilenen bu politikalar, yerel birliktelikler aracılığıyla Babül Mendeb Boğazı gibi kilit nokta değerindeki bölgelerde İran'ın etkisini azaltmayı, İran'ın uluslararası denizyollarında iletişimini engellemeyi amaçlamıştır.¹²⁰

10.2. İran'ın Yetenekleriyle İlgili Sınırlamalar

Yemen'de İran'ın diğer güçlere kıyasla kısıtlı kabiliyetleri, İran'ın bölgedeki etkisini güçlendirmeye karşı en önemli engeldir. Büyük bir ikilem yaşayan, ekonomik sıkıntılar yaşayan İran, bölgedeki etkili ve devasa bir güç değildir. Bu sebepten ötürü karşıt tedbirler de dikkate alındığında, ileri düzeyde ekonomik ve askeri imkânlarla sahip olan ABD gibi

118 Haydari Hüseyin, *Shia-Sunni Conflict Over Saudi Arabia And Iran In Axis Of Yemen Crisis*, Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, 2018.

119 Al-Ziady Hesham Ahmed Ali, *The Role Of International Organizations In The Educational Sector In Yemen During The War*, Bursa Uludağ Üniversitesi, İstanbul Aydın Üniversitesi, 2019.

120 Polat Furkan, *Arap Baharı Sonrası Ortadoğu'da Kurulan İttifaklar: Suriye, Yemen, Libya Örneği (2011-2015)*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2016.

devletler İran'a engel teşkil etmektedir. Arap Yarımadası ve ABD, bu önlemler ile İran'ın Yemen'deki gücünü sınırlandırmayı arzulamaktadır.¹²¹

İran'ın silah ikmali, eğitim ve askeri lojistik alanlarındaki güçleri kısıtlıdır. İran'ın; Irak, Suriye ve Lübnan'da kritik önceliklere sahip bölgelere sunduğu devasa taahhütler göz önünde bulundurulduğunda Husilere askeri destek vermesi zordur. Husilere sağlanan askeri desteğin artırılması durumunda Arabistan ve/veya ABD ile doğrudan savaş başlatabileceğinin ve oluşacak sonuçların bilincindedir, doğal olarak bu sonuçlardan sakınma niyetindedir. İran medya aracılığıyla kendi siyasal propagandalarını birçok medya kuruluşuna Arapça olarak dağıtmış ve kendi kamuoyu üzerinde aktörleri aracılığıyla kısmen de olsa görüşlerini aktarmayı başarmıştır. Buna rağmen bölgedeki Sünni kamuoyunu elde edememiştir. Bilhassa Suudiler tarafından desteklenen Arap basınının Yemen'deki İran rolünün anlatımının etkisi bu başarısızlığı doğurmuştur.¹²²

“Siyasi Şiilik”, “adaletsizliğe karşı direnme” ve “ezilenleri destekleme” söylemleriyle ilgili olarak, İran'ın Yemen üzerindeki etkisinin kapsamı dardır. Azınlık olan Zeydilerin desteği yeterli olmamaktadır. İran'ın ülkede ortaya çıkan yıkımdan bağımsız olarak, çıkarlarına ve hedeflerine hizmet etmek için kendi uydu gruplarını kullanarak mezhepsel kutuplaşmaya odaklanması, yıkıcı bir mezhepler kuvveti olarak tanınmasına katkıda bulunmuştur. Bu hoşnutsuzluk, halk arasında, özellikle de Zeydilerin kendileri arasındaki gruplaşmalarda görülebilir.¹²³

Bunun yanı sıra, İran'ın müttefiklerince oluşturulan politikalar ve uygulamalar arasında bulunan tutarsızlık, siyasi Şiilik ve Yemen'de atılan adımların başarılı olma olasılığını düşürmüştür. İran, Yemen'e ezilenlere ve zarar görenlere destek olmak, adalet istemek, kibre karşı koymak gibi politikalar ile girerken; gerçekte yaptığı müdahaleler ile Husi müttefiklerinin marjinalleşmeden ve adalet yoksunluğundan muzdarip olduklarını kabul etmesi manidardır. Politikalar ile atılan adımlar arasında yer alan bu uyumsuzluk, İran'ın Yemen'deki nüfuzunu genişletmek amacıyla siyasal Şiiliği kullandığı şeklinde tezahür etmiştir.¹²⁴

121 Tamer Cenk, *İran'ın Yemen'deki Geleceği* – ANKASAM.

122 Tamer Cenk, *İran'ın Yemen'deki Geleceği* – ANKASAM.

123 Kendall Elisabeth, *Iran's Fingerprints in Yemen* – Atlantic Council October 2017.

124 Kendall Elisabeth, *Iran's Fingerprints in Yemen* – Atlantic Council October 2017.

10.3. İran'ın Yemen'deki Rolünün Bölgesel Güvenlik Üzerindeki Etkileri

İran'ın ulusal güvenliği adeta sıfır toplamlı bir oyun gibi kabul etmesi, sınır komşularının emniyetini baltalamasının gerekli olduğuna ve bunu takiben meşru ve kurumsallaştırılmış araçları es geçerek ulusal güvenliğini sağlamak amacıyla bir bütün şeklinde bölgesel güvenlik sisteminin algılanması gerektiği üzerine kurulmuştur. İran gerilimleri ve bölünmeleri canlı tutmak için Ansarullah ve Husiler gibi resmi olmayan faktörlere bağımlıdır. Bu sebepten ötürü İran'ın Yemen'de yerel güç dengesini bozmak, sosyo-politik yapılara zarar vermek, terör gruplarını desteklemek gibi yollarla yerel güvenliğe müdahalede bulunması bir sürpriz değildir.¹²⁵

10.3.1. Bölgesel Güç Dengesi Üzerindeki Etkisi

Belirli bir alan içerisindeki ülke topluluklarının genel askeri, ekonomik ve siyasi becerileri yönünden bir istikrar veya parite durumuna "Güç Dengesi" adı verilir. Güç dengesi, bir devletin daha fazla güç için bağımsız veya tek taraflı arayışını başka devletler pahasına kısıtlamasıyla sağlanır. Gerginlik yaratacak ve dengeyi bozacak olan şey bu girişimlerdir.¹²⁶

Konu bu yönüyle ele alındığında, İran'ın doğrudan veya dolaylı yollarla Yemen'deki güç dengesi üzerinde olumsuz etkisi olduğunu söylemek olasıdır. Yemen'deki müdahaleci yönüyle İran; gücünü ve etkisini, bölgedeki diğer ülkeler pahasına, ülkelerin egemenliğini kabul etme konusunda baskıcı bir şekilde arttırmaktadır. Bu, Husilerle olan beraberliğini sağlamlaştırmak, onları İran ve müttefiklerini asimetrik savaflara sokmak, sınır komşularında terör etkinlikleri ve Babül Mendeb Boğazındaki tehlikeyi savuşturma becerisini yükseltecek biçimde askeri destek vermek ile olabilmektedir. Bölge güvenliğini olumsuz etkileyen güç dengesi yerini korku dengesine bırakacaktır.¹²⁷

Yemen'i, kısmen fazla olan nüfusu ve önemli stratejik konumuyla, giriştiği çabalar Husilerin gücünü artırmayı sağlarsa, İran yakını kuvvetlerin siyasi süreci kontrolü altına aldığı, Irak'taki tarzda iktidara ulaşmalarını sağlamak; Yemen'deki İran etkileri ve eylemlerinin bölgedeki güç dengesini çökertme girişimindeki olasılıktır. İran etkisini sadece Körfez Devletleri ve onların yaşam alanında değil, Yemen'in Arap Yarımadası üstünden

125 Polat Furkan, *Arap Baharı Sonrası Ortadoğu'da Kurulan İttifaklar: Suriye, Yemen, Libya Örneği (2011-2015)*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2016.

126 Fahem Mohammad Ali Qadri, *Yemen'de Suudi Arabistan-İran Rekabeti (1990-2016)*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2016.

127 El Taraboulsi, McCarthy Sherine, Cimatti Camilla, *Counter-Terrorism, De-Risking and the Humanitarian Response in Yemen: A Call for Action* – Humanitarian Policy Group February 2018.

bölgeye bir giriş olması sebebiyle Afrika Boynuzunun farklı stratejik ve coğrafi komşuları üzerinde de göstermektedir. Suriye'deki tarzda Yemen'in bölgedeki güç dengesinden uzak tutulması İran'ın sürekli etkisiyle sağlanabilir. Bu, Körfez Arap Devletleri'nin mühim olan stratejik derinliklerini kaybetmelerine ve buna bağlı olarak Husilerin askeri desteğinin artmasıyla Yemen'deki çatışmaların süresinin uzamasına yol açabilir.¹²⁸

Körfez Arap Devletleri'ndeki bir kaybın İran'ın çıkarına olması; bölgesel güç dengesi konu olduğunda İran için ilerleme sağladığındandır. Yemen'deki İran baskısının devamı, bölge ülkelerinin dışa bağımlılığını artıracak ve bu da dolaylı yollarla bölgedeki güç dengesine; en çok da Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Fransa ve Türkiye'ye zarar verecektir. Bu, ülkelerin bütünleşme denemelerini zedelemekte ve bunların ertelenmesine yol açmasının yanında bölge dengesindeki dış güçlerin İran ile yapılan anlaşmalarında ve hesaplarında daha dikkatli olmalarına sebep olmaktadır.¹²⁹

10.3.2. Yemen'in Bölgedeki Komşularında Sosyal ve Siyasi Yapıların İstikrar Üzerindeki Etkisi

Yemen'de İran'ın etkisi, sınır ülkelerdeki sosyal ve siyasi yapıların sürekliliğini dolaylı yolla etkileyebilmektedir. Bu durum, Yemen'in iç sorunlarının aynı alanda ya da başka ülkelere taşınabileceği domino etkisi ile olabilir. Şii hiziplerinin olduğu Bahreyn ve Kuveyt'e yayılması; müdahale ve eylemler için bir azınlık olan Şiileri kullanarak egemenliğini sağlamlaştırmak veya Yemen'deki siyasi azınlık olarak boyutlarının ilerisinde mevkilerini güçlendirmesiyle sağlanabilir. Bu, sosyal ve politik dengeleri kendilerinin yararına çevirmek amacıyla, Şii oyuncularının bir kısmını karmaşayı ve gerginliği artırma yönünde destekleyerek olabilmektedir.¹³⁰

İran'ın başka ülkelerde daha fazla nüfuz kazanması desteklenmektedir. En önemli işaretlerden biri, Bahreyn'de yaşanan siyasi ve medya destekli protesto ve gerginliklerdir. Ayrıca Ağustos 2015 tarihinde Kuveyt'te tutuklanan, bazı ülkelerde "Abdali hücresi" gibi İran'a bağlı terörist hücrelerde kalanların mahkum olma sebebi İran ve Hizbullah'la iletişim kurmasıdır. Bunlar Kuveyt'in birlik ve bütünlüğünü zedeleyici olaylardır.¹³¹

128 Soage Ana, *Iraq and Yemen: The New Iranian Proxies ?* – Suffolk University, May 2018.

129 Semin Ali, *Yemen Krizi, Husiler ve İran-Körfez Güç Mücadelesi* – BİLGESAM.

130 Soage Ana, *Iraq and Yemen: The New Iranian Proxies ?* – Suffolk University, May 2018.

131 Al-Ziady Hesham Ahmed Alı, *The Role Of International Organizations In The Educational Sector In Yemen During The War*, Bursa Uludağ Üniversitesi, İstanbul Aydın Üniversitesi, 2019.

10.3.3. Uluslararası Deniz Yollarının Güvenliği Üzerindeki Etkisi

Uluslararası deniz yollarının güvenliği üzerinde tehdit oluşturan unsur, İran'ın Yemen'deki müdahalesidir. Milislerin Babül Mendeb Boğazı ve Aden Körfezi'nde etkinlik gösteren birtakım gemilere saldırmasının nedeni İran'ın Husi-Saleh militanlarına verdiği askeri desteğidir. İran korsanlıkla karşı karşıya kalmamak için Aden Körfezi'ne savaş gemileri göndermiştir. İran'ın Yemen'de denizcilik temeli kurmayı hedeflediğini ilan eden bazı İranlı yetkililer olmuştur. Bunlar Yemen'de yaşanan kargaşanın Aden Körfezi, Babül Mendeb ve Kızıldeniz'de dolaşmayı engelleyecek geniş bir bölgesel savaşa dönebileceğinin bir işaretidir. Bu durum dünyadaki petrol ticaretini ve ticari pazarları engelleyebilir. Bunun sonucu olarak da Körfez ülkelerinin çıkarları etkilenecektir.¹³²

Ekim 2016 tarihinde BAE'nin tedarik gemilerinden birine ve Babül Mendeb Boğazı'nda bulunan Mason ABD destroyerine Husi-Saleh militanları saldırmıştır. Aden ve Babül Mendeb Körfezi'nde etkinlik gösteren filolar için İran ve müttefikleri büyük tehdit oluşturmaktadır. Ayrıca dünyanın en önemli deniz geçit noktalarından birinde ABD donanmasının serbest bir biçimde dolaşmasına karşı bir meydan okumadır. ABD, İran ve deniz taşımacılığı kapsamında artan askeri eylemlere; ihtilafın çözümü olduğunun bir göstergesi olarak Yemen sahilindeki Husi konumlarına hava saldırısıyla yanıt vermiştir. Babül Mendeb ve Aden Körfezi'ndeki güvenliği tehlikeye sokacak olan çatışmalar, Husilerin “anti-ship” sınıfı silahları temin edip bölgedeki deniz ticaretini tehdit etme ihtimalinin artmasına neden olacağı endişesi vardır.¹³³

Savaş öncesi 2015 yılında İran Husilere “anti-ship” sınıfı C-802 füzelerini göndermiştir. Babül Mendeb'in her yerine ulaşabilen, 15 ila 25 km menzili olan radar ve elektrik güdümlü Kusan füzeleri ile, 35 kilometre menzile sahip olan ve büyük gemileri batırabilen, C-704'ün taşınması ve kullanımı kolaydır. Bu, bölgede etkinlik gösteren gemiler açısından büyük tehdit oluşturabilir. İran destekli Husiler, bölgedeki navigasyonu düzenleyen kontrol bölgelerine yakın denizcilik alanlarına saldırılar düzenleyebilir.¹³⁴

10.3.4. Aşırı Örgütlerin Büyüyen Tehdidinin Etkisi

Aşırılık taraftarı örgütlerin artan tehditlerine karşı, çeşitli güçlerin karşıt duruşu İran'ın Yemen'deki rolünün karşılaştığı en önemli olumsuzluklarından biridir. İran'ın bölgede

132 Semin Ali, *Yemen Krizi, Husiler ve İran-Körfez Güç Mücadelesi* – BİLGESAM.

133 Semin Ali, *Yemen Krizi, Husiler ve İran-Körfez Güç Mücadelesi* – BİLGESAM..

134 Fahem Mohammad Ali Qadri, *Yemen'de Suudi Arabistan-İran Rekabeti (1990-2016)*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2016.

etkin olma çabası neticesinde, siyasi ve askeri yardımlar yaptığı Husi Ansarullah grubu, Zeydi mirasından uzak tutulan ve siyasi hedeflere ulaşmak için şiddet uygulayan aşırı bir gruba evrilmiştir. Mezhepçi duyguların artışı, mezhepçilik ve aşırıcılığın körüklenmesi İran'ın politikalarının bir sonucudur. Bu durum, Yemen bölgesinde Sünni hiziplerin mercek altına alınmasına ve “Şii genişlemecilerini fark etmek” ve “İran nüfuzunun büyümesi” tarzındaki düşüncelerin oluşmasına, aşırılık taraftarı Sünni örgütlerinin oluşmasına ve örgütlerini üye toplayarak büyütmelerine sebep olmuştur.¹³⁵

Ayrıca, İran'ın Husi milislerine destek vermeye devam etmesi ve Yemen'deki çatışmanın süresinin uzaması, aşırılık yanlısı ve şiddeti körükleyen grupların harekete geçmelerine ve faaliyetler alanlarını genişletmek için bölgeyi kaos ortamına çevirmelerine sebebiyet vermektedir.¹³⁶

El Kaide tarzı örgütlerin hareketlerindeki artışa Husilerin Yemen'e silahlı kuvvetle egemen olma isteği ile Sünni bölgelerini işgal etmesi sebep olmuştur. Husiler Sana'nın kontrolünü ele aldıktan sonra; El Kaide, Husileri Yemen'deki Pers projesini tamamlamaya çalışmakla suçlayan, Sünnileri ise Husilere karşı silahlanmaya teşvik eden bir bildiri yayınlamıştır (25 Eylül 2014). Örgüt, Yemen'in birçok yerinde saldırılar yaparak faaliyetlerini benzeri görülmemiş şekilde artırmıştır.¹³⁷

Örgüt, Aralık 2014'e kadar 90 günden kısa sürede Husilere 149 saldırı gerçekleştirmiştir. Çatışmaların artmasıyla git gide artan mezhepçilik, kaos ve güvenlik eksikliği El Kaide'nin daha güçlü olmasını sağlamıştır. Bu kapsamda El Kaide; silah sayısını arttırıp, askeri üslerini ve onların etki alanlarını genişletip kabilelerin pek çoğunu yanına çekmiştir. Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanlığı'nın varsayımlarına göre, Husi muhalifi olan Yemen'e sadık güçlerin ve askerlerin sayısı 4000'e ulaşarak kendini ikiye katlamıştır.¹³⁸

Husilerin yükselişi aşırılık taraftarlarının baş göstermesine sebep olmuştur. El Kaide, Husilerin genişlemesini durdurmak ya da en azından yavaşlatmak, etkisini azaltmak için bir takım faaliyetlere girişmiştir. El Kaide'nin hedefleri ve etki alanı büyük değişime

135 Cingöz Murat, *Ortadoğu'da İran-Suudi Arabistan Mücadelesi Ve Yemen Sorunu: Sosyal İnşacı Bir Analiz*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2018.

136 Haydari Hüseyin, *Shia-Sunni Conflict Over Saudi Arabia and Iran in Axis of Yemen Crisis*, Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, 2018.

137 Cingöz Murat, *Ortadoğu'da İran-Suudi Arabistan Mücadelesi Ve Yemen Sorunu: Sosyal İnşacı Bir Analiz*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2018.

138 Baloğlu Berat, *Yemen Sorunu* – ORSAM.

uğramış, saldırı odağını Yemen ve Arap koalisyon kuvvetlerine bağlı birliklere, özellikle Aden'i de içerecek şekilde genişletmiştir.¹³⁹

Aşırıcı örgütlerin siyasi ve sosyal etki alanının artması, İran'ın Husi milislerine verdiği destek ile yakından ilişkilidir. Yemen'deki kaosa ve güvenlikten yoksun ortama, ilgili milislerin kabiliyetlerini artırmak ve etki alanlarını genişletmek için daha çok olanak sağlanması neden olmuştur. Bu verilen imkanlar da çatışmaların süreklileşip uzamasına sebep olmuştur. Çatışmalar Yemen ile sınırlı kalmamış, evre ülkelere de sıçrayarak bölgesel güvenliğe büyük zararlar vermiştir.¹⁴⁰

139 Haydari Hüseyin, *Shia-Sunni Conflict Over Saudi Arabia and Iran in Axis of Yemen Crisis*, Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, 2018.

140 Fahem Mohammad Ali Qadri, *Yemen'de Suudi Arabistan-İran Rekabeti (1990-2016)*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2016.

11. SONUÇ VE ÖNERİLER

Yemen'deki çatışmalar yakından incelediğinde öncelikle halkın çektiği sıkıntılar yani ekonomik sebeplere dayalı fakirlik ön plana çıkmaktadır. Daha sonra geleneksel yapıların egemen olduğu ülkede merkezi yönetimin zayıflığı dikkati çekmektedir. Ancak Yemen'in var olan sorunların merkezinde olan ve diğer sorunlara kaynaklık etmesi bakımından büyük bir öneme haiz olan merkezi yönetimin zayıflığı sorununun çözülmesi ile Yemen istikrara kavuşamayacaktır. Bunun nedeni bölgesel entegrasyon gerçekleştirilmeden yalnızca merkezi yönetimi güçlendirmek, karşımıza olumsuz tarafları güçlenen bir yönetim çıkarma ihtimalini beraberinde getirecektir. Böyle bir durum istikrar yerine çatışma ve kargaşa ortamına zemin hazırlayabilir veya var olan istikrarsızlığı daha da alevlendirebilir.

İran'ın Yemen'deki faaliyetleri açısından bakıldığında ise; İran, bölgesel güvenliğin sağlanmasında karşılıklı bağımlılık fikrini reddettiğinden, bu sonuca ulaşmak için kutuplaşmaya bağlı olarak, desteklediği grupların Yemen'deki varlıklarını bölgedeki güç denklemini haricinde tutarak, lehine güç dengesini sağlamak için taraftarlarına her türlü desteği verme çabası ile İran'ın rolünün bölgeye zarar vermesi normal gözükmektedir. İran'ın rolü, komşu ülkelerdeki domino etkisi nedeniyle, özellikle de bu ülkelerdeki sosyal ve politik huzursuzluğu artırabilecek komşu ülkelerdeki iç güçler arasındaki dengeyi sarsması nedeniyle, sosyal ve politik yapılara da zarar verebilir. Bu rol aynı zamanda deniz koridorları için bir tehdit oluşturmakta ve terörü Yemen dışındaki bölgelere ulaşabilecek ve bölgesel güvenliğe zarar verebilecek aşırıcı grupların oluşmasına sebebiyet vermektedir.

Sonuçta, İran'ın Yemen'deki rolünün etkinliği konusundaki kısıtlar göz önüne alındığında, İran'ın Yemen'in iç siyaseti üzerinde uzun vadeli bir etkiye sahip olması olası değildir. Bu konuda muhtemelen yapabileceği en büyük şey, Yemen'in siyasi denklemini kökten değiştirmek yerine ülkedeki iç güç dengesini Husiler lehine geçici olarak değiştirip Yemen'deki konumunu güçlendirerek daha etkin olmak şeklinde dile getirilebilse de İran'ın kısa vadede bunu başarması oldukça zor görünmektedir.

KAYNAKLAR

- Abubakr, A., Ahmed Mohammed A. (1999), *Siyasi Aktivizm Aracı Olarak Sosyal Medya: Yemen Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aharoni, I., “Freeing Yemen’s Port City from the Iranian-Backed Houthi Milita” – Newsmax, June 2018.
- Al-Qadhi, M. H., “The Iranian Role in Yemen and Its Implications on the Regional Security” – Arabian Gulf Centre for Iranian Studies, 2019.
- Arslan, İ. (2016), “Yemen: İstikrarsızlaştırılan Bir Ülkede Bölgesel/Küresel Güç Mücadelesi” – *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl:1 Sayı:1.
- Barlak, Y. (2013), *Dinî Ve Siyasî Yönden Osmanlı Devleti İdaresinde Yemen (1872-1909)*, Doktora Tezi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Baytar, F. H. (2015), *Osmanlı İmparatorluğu'nda Yemen'de Zeydi İmam Yahya'nın İsyanı (1904-1914)*, Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Carey, G., Syeed, N., *Yemen, Suudi Arabistan ve İran'ın Son Savaş Alanı* – Bloomberg, 2015.
- Cerioli, L. G. (2018), *Roles and International Behaviour: Saudi-Iranian Rivalry in Bahrain's and Yemen's Arab Spring* – Contexto International vol.40.
- Cingöz, M. (2018), *Ortadoğu'da İran-Suudi Arabistan Mücadelesi Ve Yemen Sorunu: Sosyal İnşacı Bir Analiz*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çamyaran, E. (2016), *Yemen Within The Framework Of Failed State Theory*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çelik, M. (1999), *19. Yüzyılın Sonu ve 20. Yüzyılın Başında Yemen*, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Elayah, M. Dr., Schulpen L.Dr., Abu-osba B. Dr., Al-zandani, B. Dr. (2017). “*Yemen: A Forgotten War and an Unforgettable Country*” – Radboud Universiteit Nijmegen, Qatar University.
- El Taraboulsi, McCarthy S., Cimatti, C., *Counter-Terrorism, De-Risking and the Humanitarian Response in Yemen: A Call for Action* – Humanitarian Policy Group, February 2018.
- Fahem, M. A. Q. (2016), *Yemen'de Suudi Arabistan- İran Rekabeti (1990-2016)*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Gökalp, Y. (2015), *Zeydilik ve Yemen'de Yayılışı*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Haydari, H. (2018), *Shia-Sunni Conflict Over Saudi Arabia And Iran In Axis Of Yemen Crisis*, Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Hesham, A. A. A, (2019), *The Role Of International Organizations In The Educational Sector In Yemen During The War*, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

“Iranian Involvement in the Persecution of the Bahais in Yemen” – United Nations General Assembly Human Rights Council, 2015.

İnternet: Aydıntepe M., Artokça İ. “Yemen”, 2013, <http://www.tasam.org/Files/PDF/yemenrapor.pdf>, Stratejik Rapor No:55.

İnternet: Ayhan, V., “Yemen Seçimleri ve İktidar Değişikliği”; - ORSAM, 2019, www.orsam.org.tr

İnternet: Ayhan, V., “Yemen Sorunu ve Suudi Arabistan’a Etkisi: Selefi-Şii Gerginliğinin Çatışmaya Dönüşme Olasılığı” –ORSAM, 2018, www.orsam.org.tr

İnternet: Baloğlu, B., “Yemen Sorunu” – ORSAM, 2018, www.orsam.org.tr

İnternet: Emre, A., “Yemen’de Mezhepçilik Görünümlü Oyun” – DÜBAM, 2015, www.dunyabulteni.net

İnternet: Halid, E. “Yemen: Bir Başka Irak” – DÜBAM, 2015, www.dunyabulteni.net

İnternet: Harita 2.1. (<https://goo.gl/maps/qUMbC5RC8kVxMzv9A>) (Alıntı Tarihi: 21.07.2019)

İnternet: Harita 3.3.1. (<https://images.app.goo.gl/ZQ9F4xduuZZkMKp68>) (Alıntı Tarihi: 21.07.2019)

İnternet: Harita 3.3.2. (<https://images.app.goo.gl/1ZpHHjirEbNA78BS7>) (Alıntı Tarihi: 21.07.2019)

İnternet: Harita 5.3. (<https://images.app.goo.gl/hFn3hiibqXvBrHTS6>) (Alıntı Tarihi: 21.07.2019)

İnternet: Harita 8.1. (<https://images.app.goo.gl/Qq4ML4T9hvfhWAdY7>) (Alıntı Tarihi: 21.07.2019)

İnternet: Muhammed, A. A, “Husi Krizi ve Tıkanan Yollar” – DÜBAM, 2015, www.dunyabulteni.net

İnternet: Semin, A., “Yemen Krizi, Husiler ve İran-Körfez Güç Mücadelesi” – BİLGESAM, 2015, www.bilgesam.org

İnternet: Tamer, C., “İran’ın Yemen’deki Rolü ve Husiler” – ANKASAM, 2017, <https://ankasam.org>

- İnternet: Tamer, C., “İran’ın Yemen’deki Geleceği” – ANKASAM, 2018, <https://ankasam.org>
- Kendall E., *Iran’s Fingerprints in Yemen* - Atlantic Council, October 2017.
- Kholoud, M., Al-Dhobarby M. (2018), *Arap Baharından Sonra Yemen’de Gıda Güvencesi*, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Kurt, V, (2015), “Devrimden Askeri Müdahaleye Yemen” – Analiz.
- Musa, B, (2015), *Suudi Arabistan Siyasetinde İdeoloji ve Pragmatizm* – Kudüs’l Arabi.
- Polat, F. (2016), *Arap Baharı Sonrası Ortadoğu’da Kurulan İttifaklar: Suriye, Yemen, Libya Örneği (2011-2015)* Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi.
- Selvik, K., *War in Yemen: The View From Iran* – Norwegian Peacebuilding Resource Centre, 2015.
- Soage, A. (2018), *Iraq and Yemen: The New Iranian Proxies ?* – Suffolk University.
- “Yemen İç Savaşı: Suudi Arabistan ve İran Mücadelesi” – TUIÇ Akademi, 2018.
- “Yemen’de İktidar Mücadelesi ve İç Savaş” – Stratejik Düşünce ve Analiz Merkezi, 2017.
- Wehrey F., (2016), *Yemen’de Suudi Liderliğindeki Felaket* – Carnegie Endowment for International Peace.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : İZMİRLİ, Mehmet Serdar
Uyruğu : T.C
Doğum tarihi ve yeri : 04.01.1992 Diyarbakır
Medeni hali : Bekar
Telefon : 0531 336 75 66
e-mail : serdarizmirli92@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Devam Ediyor
Lisans	Gazi Üniversitesi	2010 – 2014
Lise	Mimar Sinan Lisesi	2006 - 2010

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2015	Devlet Hava Meydanları İşletmesi	Memur

Yabancı Dil

İngilizce
Almanca

